

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tési és hirdetési díjak küldendők. ::

Sorvadás.

„Magyarország ereje fogyva fogy” — írja vala-
hol Szaboleska. És úgy is van. Amióta a nagy nemzeti
felbuzdulás nem sikerült, szemmel láthatóan meg-
koppadtunk és összeroppantunk.

Kivándorlás volt azelőtt is, igaz, hogy azóta
még tömegesebb.

Az időjárással is volt elég bajunk s az most is
csaknem csapásos jellegű.

De nem az a mi legnagyobb bajunk, hanem
hitünknek, önbizalmunknak megfogyatkozása és a
sorvadás.

Fű-fa, növény, állat minden előbbre, jobblétre
igyekszik. Az erdő óriásai vetekednek egymással a
napsugárért s az éltető levegőért.

A madár kedvezőbb éghajlatot keres és alkal-
mazkodik a megváltozott viszonyokhoz.

Körültünk mindenütt megmozdultak a nem-
zetek s még az elátkozott Balkán félszigeten is új
élet készül. De itt, bennt nálunk is nőtt a nemzeti-
ségek, a széthúzó hatások feszítő ereje, csak mi
sorvadozunk, darvadozunk. Mert nem nevezhetem
másnak azt a jelenséget, hogy a magasabb helyzetre
való törekvés, magasabb egységbe való fejlődés
helyett városi jellegűkről rendre lemondani készül-
nek a nagy magyar helységek s mozgalom indult meg
szerte az egész Alföldön, hogy az eddig rendezett
tanácsú városok nagy községekké alakuljanak.

A magyarság csak a városokban tudott eddig
sikereket felmutatni és pedig úgy szellemi, mint
anyagi tekintetben.

Még a nemzetiségekkel szemben is itt a városok-
ban nyertünk kétségtelen diadalt.

A nagyközség nem kedvez az iparnak s a keres-
kedésnek, a falu élete a földműveléshez van kap-
csolódva. Milyen bizonytalan pedig ez a foglalkozás,
a mostani időjárás is bizonyítja.

Arra volna szükség, hogy az Alföldön legyen a
legragyogóbb jóllét és a legnagyobb műveltség.
Annnyira, hogy az országos, társadalom keretében a

magyarság minden tagja legalább is altiszti helyet
foglalhatna.

És ime, a szomorú tény az, hogy a tejjel és mézzel
folyó alföldi Kánaánban, az istenek által kegyelt helye-
ken, mint Philemon és Baucis a magyarság kerges
közű földművessé változni és nehezen fejlődő, de
az első nehézségeken mégis túlevő városait gazdál-
kodó falvakká átalakítani készül.

Kit terhel ezért a hanyatlásért, ezért a vissza-
fejlődésért és sorvadásért a felelősség?

Azokat, akik a magyarság hitét megölték.
Azokat, akik, mint egyházak ezt a magyarságot
takargatják, vezetik és tanítják; a többek között
minket is reformátusokat.

Kezünkben volt s van még ma is az alföldi
magyarság egyrészének a vezetése, tanítása. Miért
nem tudtunk neki nagyobb műveltséget, biztosabb
szárnyakat és nagyobb erőt adni. S miért mutatunk
neki egyházilag is rossz példát azáltal, hogy a városi
nagy egyházakat igazi városi egyházakká, városi
egyházmegegyékké alakulni nem engedjük.

Debreczen szabad királyi város politikailag. De
egyházmegegyeileg falu és egy vidéki esperesi szék-
helytől függ. Így vannak Hódmezővásárhely, Mező-
túr és a többiek is. Sajátságos dolog. Független
érelmű polgárság lakja őket s a függetlenségi esz-
mének nem tudnak érvényt szerezni ott sem, ahol
Bécs és a kormány nem gátolná őket: az egyház
terén.

A debreceni egyházmegye elhatározta, hogy nem
kívánatos Debrecennek önálló egyházmegyévé ala-
kulni. Hódmezővásárhelyen az egyházközség és füg-
getlenségi képviselő áll (ha igaz) ennek az alapján
függetlenségi törekvésnek és magasabb egységbe
való fejlődésnek az útjában. Mezőtúron meg maga a
főgimnázium. Könnyű a népet azzal rémíteni, hogy
majd sok lesz a költség, szenved az egész egyház
egysége. (Hát a megye nem erősebb, mint a falu?)
De ezek mind csak beszédek s az igazság az, hogy az
egyházmegegye nem akarja legnagyobb gyermekét
önállósítani, a pártvezetők a hatalmat a kezökből

kibocsátani és a főgimnázium nem akar az egyház-megyévé lett egyház fenhatósága alá kerülni!

A mi alkotmányunkban mindenkinek joga van a maga nézete mellett sikra szállani és annak, ha tud érvényt szerezni. Az alkotmányos jogát nem vonom kétségbe sem egyiknek, sem másiknak, hogy úgy foglalt állást, ahogy állást foglalt. De ennek az állásfoglalásnak igazságát vitatom és rámutatok a magyar városok visszafejlődésére és sorvadására. Ahelyett, hogy a falukból is városok alakulnának (pedig alakulhatnának a járási önkormányzat segítségével), a nagy alföldi városok is mind falvakká akarnak lenni

Ezt az összezsugorodást bezzeg észreveszik mindenütt, még a mi embereink is, de nem látják a faluvá lett város és a városi egyházmegyévé lenni nem akaró egyházközség dolga közt az összefüggést. Pedig ugyanazon lélek cselekszi mind a kettőt. A városi élet összetettebb, nagyobb szellemi erőfeszítést kíván. Nosza legyünk hát falusiak és iparosok helyett földművelők. Pipáljunk télen dologtalanul, nyáron káromkodjunk a dolog miatt és szidjuk a fensőbb hatalmasságokat. Szomorú a mi sorsunk. Lefele visz a mi utunk, sárba vész a napunk; lassan, lassan el is sorvadunk. Mert nincs elég hitünk és önbizalmunk. De miért nincsen? Elveszik azok, akiknek adniok kellene.

dr. Ferenczy Gyula.

Az egyházi törvények revíziója tárgyában

a debreceni bölcsészeti akadémia tanárikara által 1913 márc. 12. kari ülésen elfogadott vélemény és javaslat.

(Vége.)

A tanügyi adminisztrációt emez egyetemesség munkakörébe tartozónak véljük. És nem sérti sem a protestáns autonomia, sem a prot. szabadság elvét, mint ahogy nem sérti a politikai autonomia és szabadság elvét sem az, hogy az igazságszolgáltatás és állami oktatás szervei nem a helyi testületek (község, vármegye) autonom ügykörébe vannak bekapcsolva. Másfelől az illetén átszervezést komoly szükségletek teszik mind sürgősebbé. Így pl. amihez elégtelenek egyes kerületek szerényebb anyagi eszközei, elégségesek lehetnek az egyetemes egyház erőforrásai. Amint a szorosabb értelemben vett egyházi közigazgatás szervét meg tudta alkotni, úgy megteremtheti a tanügyi közigazgatás központi szervezetét is, egy felelős főnökkel és főigazgató jellegű központi szakreferensekkel. Őt magasabb rangú tisztviselő egy pár kiegészítő irodatiszttal elláthatná egész középiskolai tanügyi adminisztrációt. Ezek lehetnének: a felelős hivatalfőnök, mint *tanügyi előadó*; továbbá egy-egy *főigazgató* vagy felügyelő *a) a klasszikus nyelvek és ó-kor történet, b) modern nyelvek és új-kor történet,*

c) matematika-physika s földrajz, d) vallásitanítás ellenőrzésére. A theol. és jogi oktatás számára külön tisztviselőre nem volna szükség, mert itt az akadémiai tanszabadság az ellenőrzés eféle mértékét nem is tűri meg, másfelől pedig megfelelő, de kisebb tiszteletdíj mellett egy-egy megbízott theologiai- és jogtanár a szükséges teendőket a legjobban elláthatná jövőre is.

A szervezés további részletezésébe, valamint a kivitel anyagi lehetőségének a bizonyításába nem kívánunk bocsátkozni. Csupán szükségességének igazolására óhajtunk még egy pár érvet felemlíteni. Kezdjük a *tanári állások betöltésén*. A tanárválasztó testületek igen sokszor nincsenek olyan körülmények között, hogy a helyes szempontok érvényesítésével és kellő körültekintéssel választhatnák meg a tanárokat. Végtére is egészen más a foglalkozásuk eme testületek tagjainak, semhogy mindig meg lehetne a többségben a kellő érzék a tanári arravalóság felismeréséhez. Mint ahogy egy lelkiismeretes tanár-ember is nagy zavarba jönne, ha pl. több jelentkező közül valamely mérnöki állásra neki kellene a legértékesebbet megválasztania. Igaz, hogy tanácsadó szaktestületül ott van a tanári kar, de bizony sokszor, az egészségtelen helyzet igazolásául, annak nincs mindig és mindenütt döntő súlya. Igen sokszor meg szinte erkölcsi és physikai lehetetlenség a választásra jogosított testületnek idegen szempontok rájuk nehezítésétől megszabadulni pl. rokoni vagy baráti összeköttetések érvényesülésének eseteiben. Végre is eme testületek tagjai egyazon társadalom szűkebb körében élnek és ezért is sokszor vannak kényszerítve arra, hogy eféle szempontokat az iskolai rendeleteknek elibe tegyenek. Ugyanígy vagyunk az igazgatói állás betöltésénél is. Azzal súlyosbítva, hogy sokszor bármily kitűnő tanárok legyenek is valamelyik testületben, igazgatónak való még sincs közöttük, mert ahoz másféle képességek is kellene. Másunnan pedig pl. gimnáziumainkban, igazgatót választani a mai rendszer mellett nem lehet. Arra is van vagy lehet eset, hogy valamely testületben megromlik a tanároknak egymás között vagy az igazgatóval, vagy pedig az előjárósággal szemben a viszonya. Egy-két személyváltoztatással lehetne sokszor az ilyen állapotot segíteni. De még sem lehet, mert a pályázat nem mindig sikerül, sokszor meg nem is akar az illető elmozdulni. Áthelyezésről meg nem lehet beszélnünk. Így aztán esetleg egy emberöltőre megromlik a helyzet, sőt átplántálódik a következő generációra is. Mennyi értékes egyéniség morzsolódik szét így ez áldatlan viszonyok között kárára szellemi erőinknek!... nem is említve az iskola szellemének pusztító megromlását!

Mindezekben a bajokon most nem áll módunkban segíteni. De segíthetne az, ha a *felelős központi kormányzatnak volna joga és kötelessége a tanárok és igazgatók alkalmazása, kinevezése és áthelyezése*. Igaz, hogy a protekciós túlekedés hullámai idáig is fölcsapathatnának; de talán mégis kevesebb alkalommal. Tévedni a központi kormányzat is tévedhetne, de az itt alkalmazott férfiakat szaktudásuk ez ellen mégis inkább felvértezné. És emellett az állással járó felelősség a kísértésekkel szemben olyan súllyal esnék a mérlegbe, aminőről mostani viszonyok közt egyáltalán beszélni sem lehet. Hiszen állandóan a nyilvánosság ellenőrzése alatt volnának, mert tet-

teikről az egyházkerületi közgyűléseknek, melyeknek felelősségre vonható szakelőadók lennének, felelni tartoznának; míg a mai választó testületek ebben a tekintetben a csorbitatlan souverénitas hatalmát élvezik. A felelősségre vonás zaklató kérdésére bármelyik is ezzel felelhet: így intézkedtem, így választottam, mert így akartam; senkinek sem tartozom érte felelősséggel.

Már pedig igazán fölösleges hangsúlyoznunk a tanárok megválasztásának fontosságát. Hiszen az iskola mindig olyan, amilyenek a tanárai. A központi adminisztráció pedig kiváló fontosságú volna a tanári munka értékelése és fejlesztése szempontjából is. Mostani viszonyaink között a tanár teljesen ki van szolgáltatva jó vagy balszerencséjének. Fejlődésére, kedvező vagy kedvezőtlen környezete felett, nincsen semmi hatalma. Azért igen sok értékes tanári egyéniség pusztul el, mint már említettük, a mostoha körülmények miatt. Központi igazgatás mellett minden egyes tanáron rajta tarthatná gondozó tekintetét a központi személyzet s alkalma volna mindeniket megfelelő helyre állítani. A kiváló gyakorló tanárt az alkalmas és szakszerű ellenőrzés olyan intézethez helyezhetné át, hol ilyen erőknél hijjával vannak s megbízhatná szakjában a paedagogiai vezetés munkájával. Tanárjelölteket rendelhetne mellé kiképzésre és így tovább. Kiválóbb tudományos képességű és törekvő tanárokat az egyetemi székhelyekre helyezné át, hogy a magántanári képesítés megszerzésével s az egyetem munkájában való részvétellel az egyetemi katedrákra jogosult ref. tudósok arányszámát emelhesse. Mai viszonyok közt a tanár legfeljebb saját óráin érvényesülhet; sőt sokszor még itt, a maga szűk körében is akadályozva van a gáncsolóktól. Az egyetemi városba való jutás tisztára a véletlenszerűségétől függ. A tanárjelöltek gyakorlati kiképzéséhez pedig, kerületünk gimnáziumait leszámítva, alig lehet kiválasztani az alkalmas egyéneket, mert nincs, aki hiteles információkat adjon az alkalmas mesterekről; sőt olyan hatóságunk sincs, amely egyáltalában intézkedhetnék ebben a tekintetben. Tényleg ma nincs szó nálunk gyakorlati tanárképzésről. Tanárjelöltjeink egyszerre a kész katedrákba cseppennek bele. Ez pedig sokáig fenn nem tartható állapot. Ha tanárjelöltjeink gyakorlati kiképzését teljesen a véletlenre bizzuk, a jövő tanárnemzedék nem lesz képes a folyton fejlődő paedagogiai követelményeknek megfelelni. Mivel pedig az államnak és a katolikus iskola-fenntartó hatóságoknak erre gondjuk lesz, sőt részben már ma is van, a mi intézeteink ezen a ponton is ki lesznek téve a versenyben a természetes hátramaradás minden veszedelmének.

Azokat a tanárokat továbbá, kikben adminisztratív ügyességeket ismer fel a szakfelügyelet, igazgatói állásba léptetheti elő. Ma az igazgatóválasztás egészen mellékes körülmények eshetőségeitől függ. Akikben pedig tudományos hajlamok és képességek vannak, azok mentesíthetők volnának a közszolgálat terhesebb mellékfeladataitól s nagyobb kultur központokba volnának áthelyezhetők. Ma ez is tisztára véletlenség dolga. Nagyobb helyekre vagy igazgatói állásba nem annyira a kiválóbbak, mint sokszor inkább csak a szerencsések vagy az ügyeskedők jutnak el. Sok kiváló tehetség forgácsolódik el tudományos alkalmaknak és eszközöknek hiján! Sok jobb

sorsra érdemes ifjú tudós fuldoklik az automatikus kormányzás reászakadó és nem neki való terhei közt. Ebben a tekintetben igazán nagy szellemi fényűzést visznek iskoláink, mikor pl. a gazdasági adminisztráció sok olyan dolgot intéztetik más, magasabb funkciókra hivatott erőkkel, melyek alsó fokú tisztviselők teendői volnának. De másban is baj van. Mai körülményeink között ugyanis minden egyes iskolai és paedagogiai kérdést külön kell megvitatni és dülőre vinni minden egyes iskola körében és pedig a legtöbbször olyat, amelyet a paedagogiai közvélemény már régen tisztázott. A református tanárnak igen gyakran egészen egyszerű kérdéseket teljesen előről kell kezdeni és magyarázni minden egyes iskolában külön-külön, ha valami üdvös reformnak akarja megnyerni az előljárást. Az eféle kérdések tisztázása pedig rá nézve nem jelent lelki gazdagodást, tanulmányában haladást, legfőleg csak céltalan tépelődést és keserűséget. Idejét azonban mégis lefoglalja. Tanulmányai után vágyakozva, eleinte nyugósen végzi, kedvetlenül csinálja az eféle rég tisztázott kérdések kényszerű fejtegetését; utóbb azonban egészen ezeknek él s teljesen elfordul a komolyabb szellemi munkától, mert a helyi tanügyi kormányzat ezt tőle megköveteli, épen paedagogiai lelkiismeretére hivatkozással a korszerű színvonal valamelyes megközelítése érdekében. Így kallódnak aztán el épen legértékesebb tanári egyéniségeink! Sajnáljuk, hogy ezen a téren a bizonyítás eszközeivel nem élhetünk. Azonban exempla sunt odiosa!

Nem habozunk annak a nézetünknek a határozott megvallásában, hogy protestáns középiskoláink a szakszerű ellenőrzés és egységes vezetés hijjával ma a teljes szervezatlenség állapotában vannak. Ennek a symptomái előtt alig is lehet szemet hűnyünk. Elégületlenség alakjában gyakran találkozunk is ennek a felismerésével; mert hiszen tagadhatatlan, hogy ma sem az iskola, sem a tanár nem népszerűek. Okaival azonban a prot. közvélemény ma még távolról sincs tisztában. Mi a fentiekben kívántunk a bajok forrásaira rámutatni, jóllehet tisztában vagyunk azzal, hogy fejtegetéseink általános helyeslésre nem igen találnak. Kötelességünk volt azonban ezek őszinte elmondása, mert féltjük a hazai protestantizmust iskoláink rohamos *belső* hanyatlásától. Ez súlyos vereséget jelentene reánk, mert hazai kulturális életünk többi tényezői, kiknek versenyével ezen a téren találkozunk, erősebb szervezettel vannak felkészülve. És ha talán ez az erősebb szervezet sem éri el mindenütt a kívánatos eredményeket, végre mégis csak gyorsabban fogja ehez a biztosítékokat megtalálni, mintha ez is a divergáló szervezatlenség állapotában tapogatózna. Hogy egyebet ne mondjunk, ismeretes az állami közoktatás hatalmas szervezete. A katolikus középiskolák is egységesebb szervezetnek a tagjai. A desorganisáltság képét csak a két protestáns egyház középoktatása mutatja.

Az a felfogásunk, hogy a református középoktatás egységes és erős központi szervezésével azt a hármast cél, amelyet előterjesztésünk elején református iskolai szervezetünk elé kitűztünk, a mainál sokkal biztosabban elérhetnők. T. i. 1. intenzív *belső* munka folynék benn az iskolában s fényesebb nevelés eredmény kísérelné; 2. a tanárok önmaguknak és igazi hivatásuknak visszaadva, magasabb rendű szellem

életet élhetnének s tudományosabb értékeiket hasznosabban gyümölcsoztethetnék és végül 3. egyetemes egyházunk kezében is hatalmasabb eszköz lehetnének egyházpolitikai és valláserkölcsei feladatainak betöltésében. Míg ugyanis ma eltagadhatatlan az érzékenykedés, sőt bizonyos fokú idegenkedés is az egyházi és iskolai élet szervei és munkásai között, a súrlódási felület s a félreértések állandó alkalmainak eltávolításával teljes lelki egységbe forranának s az iskolánál és annak munkásainál nem lenne hatalmasabb segítőtársa a magyar protestantizmusnak. Meg vagyunk győződve róla, hogy ahol a baj már megvan, az iskola munkásainak ma sem az ellenőrzés és a kormányzott-ság állapota fáj, hanem a meg nem értésből és a félreértésből származó balfogásai a dilettáns kormányzatnak. Nem principiumszerű különbségek az ellentétek forrásai, — ami már orvosolhatatlan kóros állapot, — hanem az, hogy a fejlett, bonyolult és szaktudást kívánó iskolai munka van egy ezen a ponton még nem differenciált egyházi szervezet kereteibe beszorítva. Az előre haladott élet itt is tágitást követel. Kár volna a természetes és szükséges fejlődésnek útját vágni; mert ha az iskola az egyházi szervezetben nem tudja megtalálni a saját természetének megfelelő helyet, fejlettebb állapotának létfeltételeit: épen annak a veszedelemnek lesz az anyaszervezet, az egyház és sarjadéka, az iskola is kitéve, amelytől ez a megokolatlan féltékenység épen elzárkózni kíván.

Félreértések kikerülése végett azonban meg kell jegyeznünk, hogy az ugrásszerű fejlődés sehol sem természetes s a gyakorlati megvalósítás terén mi sem gondolunk a szakszerű iskolai igazgatás központi jellegének a fentiek szerinti éles kidomborítására mindjárt az első alkalommal. Mi ezzel csak egy szerintünk ideális állapotnak a képét akartuk megrajzolni, amely felé jól felfogott érdekeinkből törekednünk kell. Eme távolabbi célhoz elvezető hosszabb útnak azonban megvannak a maga, viszonyaink között könnyebben elérhető közelebbi állomásai. Már maga az egyetemes konvent is megjelölt egy ilyen állomást, midőn kívánatosnak mondotta ki két központi felügyelői állás szervezését s ez iránt meg is kereste az illetékes kerületeket. Sajnos, hogy még ezt a félénk lépését sem kísérte a kívánatos eredmény. De ha talán a kerületek hozzájárulása nélkül szerveznék ezt az egyetemes egyház közös erőforrásaiból, főleg a közigazgatási államsegély felemelendő összegéből, akkor talán a kísérlet nem volna épen eredménytelen.

Az említett két, de szerintünk, mint fent jeleztük, legalább is négy ilyen felügyelői állás megszervezése után, melyek közül az egyik ideiglenesen a hivatalvezetés felelősségével volna esetleg összeköthető, ezeknek addig, míg az egyház közigazgatási életének a fősúlya a kerületekre esik, lehetne olyan szervezetet adni, hogy első fokon az egyházkerületek szervezetébe illeszkedjenek be működésükkel. Ezt olyanformán lehetne megvalósítani, hogy a saját szakcsoportjának körében mindenik az összes református iskolák felett gyakorolhatná az ellenőrzést és vezetést, azonban minden egyes ügyben közösen, mindnyájuknak együttes tanácsából keltezve, intézkednének a felelősség kölcsönöségével, mint ahogy azt a bírói tanácsoknál látjuk. Az egyes egyházkerületekhez azonban csak egy-egy felügyelő volna szolgálatra beosztva, aki a központ

intézkedéseiről viselné ott a felelősséget. A döntő szót a tanárok alkalmazásánál is meg lehetne tartani a kerületek kezében, de úgy, hogy a központi tanügyi szerveket vagy az ajánlás, vagy a kizárás, vagy a vétő joga illethesse meg. Természetesen ebben az esetben is jogmegvonás volna ez az igazgatótanácsokkal szemben. Csakhogy ezt a jogot, melyet ebben az esetben az igazgatótanács helyett a kerület gyakorolna, ma már nem lehet azzal védelmezni, hogy aki fizet, az jogokat is gyakorol. Először is az anyagi adminisztrálás joga továbbra is megmaradhatna a helyi igazgatótanácsok kezében. Másodsor azonban az is áll, hogy ma már a helyi fenntartók nagyon kevésbé fenntartói annak az iskolának. Igen kevés helyen terheli egy-egy gimnázium ma már a helyi fenntartók évi költségvetését. Mástkülönbön is a fenntartási költségek 40–50%-a ma már a legtöbb helyen államsegélyből kerül ki; ennek ellenértékeképpen pedig a közhatalomnak, nézetünk szerint, illetékesebb képviselője akár az egyházkerület, akár az egyetemes egyház, mint pl. a legtöbb helyen a prezbitériumoktól választott helyi igazgatótanács. Videant consules!

Ilyen szervezés mellett a tanárvilág oly teljes egységbe olvadna egyháztársadalmunk egészével, hogy önmagától szünnék meg az a sérelem egyrészt és követelmény másrészt, mely ma a tanári képviselet kérdésében fennáll. Mivel akkor a tanárok és iskola minden dolga a központi szakszerű vezetés körébe volna beutalva, másfelől pedig minden korszerű iskolai követelménynek hivatott és kellő súlyú képviselője volna a döntő fórumokon az illető referens, szó sem lehetne arról, hogy az iskola és tanárság érdekei külön képviselettel bírnának az egyházi köz-igazgatás különböző tagozataiban. Hiszen, mint referensek, hivatalból tagjai volnának a kerületi közgyűléseknek a központi szervezet kiküldöttei. Nemcsak a felelősséget viselnék ott, de a szükséges felvilágosításokat is megadnák s a jogos iskolai és tanári érdekeket is kellő súllyal képviselhetnék. Ebben az esetben nem kellene a tanárságnak arra törekednie, hogy sokszor félreértett, mellőzött és dilettáns módra kezelt elem lévén az egyház szervezetében, magáról és az iskoláról képviseletileg gondoskodjék. Addig azonban, míg ez be nem következik, ennek a képviseleti rendszernek legalább a II. budapesti zsinatot megelőző idők szerinti fenntartását véljük szükségesnek.

Mint egyetlen kérdésben, úgy itt sem az egyoldalú jogi szempontok, hanem magasabb elvi tekintetek és főleg a magyar kálvinizmus jól felfogott érdekei vezetnek bennünket. Ezért nem a jogmegvonás sérelme kényszerít bennünket arra sem, hogy a tanári képviselők választásának régebbi módját óhajtsuk visszaállíttatni. Nem a jogfosztás sérelme; bár ez sem kicsinylendő fontosságú dolog a közegyház szempontjából. Ugyanis jogmegvonással senkiben sem lehet a szolgálat készségét és lelkeségét fokozni. Hanem ezzel szemben főleg arra vagyunk tekintettel, hogy *egyházunk kormányzó testületei mennél alkalmasabbak legyenek hivatásuk teljesítésére*. Mivel pedig most ezek jogkörébe tartozik az iskolák kormányzata is, eme hivatásuknak eleget csak úgy tehetnek, ha abban az iskolai életnek *leghivatottabb képviselői* vannak jelen. Itt aztán nézetünk szerint a gyakorlati szempontokat tévedés volna doktrinér elveknek fel-

áldozni. Nézetünk szerint itt egyedül jogos irányadó szempont az lehet: *hogyan lehet az iskolai élet legkiválóbb képviselőinek megválasztására a legbiztosabb eszközt megtalálni.* Erre természetesen csak olyan egyének vagy testületek lehetnek képesek és illetékesek, kik ismerik az iskolai életet és annak munkásait. Akik nem ismerik, azok helyesen nem is választhatnak. Már pedig, talán túlzás nélkül mondhatjuk el, hogy az iskolai élet, az iskolai szükségletek és az iskolai munkások *legjobb ismerői maguk a tanárok.* És hogy mennyire nincsenek abban a tekintetben választó kötelességük színvonalán a választásra ma jogosult testületek, mutatja a tanárképviselekre beadott különös, sokszor egészen a megsemmisítés involválásáig különös szavazatok nagy száma. Azért tisztelettel teljes véleményünk az, hogy *a tanár- és tanító képviseletet zentül ismét maguk a tanárok és tanítók választhassák.*

Főtiszteletű és méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés! Fölfogásunk szerint nekünk, véleményező szaktestületnek, csak az lehet a feladatunk, hogy pusztán a legfontosabb, alapvető, elvi kérdésekben mondjuk el nézeteinket. A részletek a törvényszerkesztés munkájához tartoznak. Azért részletekbe mi nem is kívánunk bocsátkozni. Ellenben olyan kérdésekben, melyeknek nagy elvi fontosságot tulajdonítunk, minden más tekintet félrehevésével, pusztán nemzeti kulturánk és református egyházunk érdekeinek szemmel tartásával és azok lelkes szolgálatától vezettetve s nagy igazságainktól áthatva, a fentiekben bátrak voltunk leplezetlenül elmondani véleményünket.

Kiváló tisztelettel maradtunk a főtiszteletű és méltóságos Egyházkerületi Közgyűlésnek
1913 március 12. ülésükből

alázatos szolgálója:

a debreceni református főiskola akadémiájának bölcséleti kara s annak nevében

Mitrovics Gyula,
e. i. dekán.

Bullinger Henrik és Fejértóy János levelezése.

Irta: **Erdős Károly.**

(Vége.)

b) Fejértóy négy levele jellemzően tájékoztat a korabeli közállapotokról és törekvésekről. Hazánk egyfelől a török iga, másfelől a bécsi rendszer alatt roskadozott, mindenfelől pedig a pápaság igyekezett rabul ejteni a lelkeket. Nehéz és viharos idők voltak azok. Államilag válság fenyegette Magyarországot. Fejértóy, az aulikus légkörben mozgó kancelláriai titkár hódolattal emlegeti I. Ferdinánd nevét és seregeinek a törökök felett kivívandó győzedelmétől teszi függővé a magyar államiság megmentését. Viszont örömmel látja, hogy az evangéliom a török basák és beyek védelme alatt nagyobb biztonsággal hirdettetik és a török hódító erősebb pártfogója az Isten ígéje hirdetésének, mint Sztárai szerint „az impiissimus pápa, aki által másodsor temettetett el Jézus Krisztus, aki azonban az Isten ígéjének hatalma

által mintegy ismét feltámadott a halálból a törökök uralma alatt”.¹ E jelenségek láttára Fejértóy hazafiúi és keresztyén lelke aligha óhajthatott kedvezőbb kibontakozást, mint Magyarország független önállóságának és a reformáció győzedelmének kivívását.

Az akkoriban napirenden levő kérdések közül Fejértóy már az 1551 március 26-án kelt levelében különösen nyomasztónak jelezte azt, hogy vajjon a törökök által elrabolt, avagy rabságba hurcolt nőnek, vagy férfinak itthon, a hazában maradt hitvestársa házasságra léphet-e és mimódon? Úgy látszik, hogy ebben a kérdésben nem tudtak eligazodni sem a lelkészek, sem a polgári tisztviselők. Nem lehetetlen, hogy Rómában, a pápai udvarban is foglalkoztak a nőrablás, a házassági frigy akadályai és a kötelék megszűnésének módjai felett; sőt Sztárai szerint volt is tudomásuk a lelkipásztoroknak az ezen casusra vonatkozó pontificia lexről: mindazonáltal az egyházi körök felettébb nyugtalanok és bizonytalanok voltak a kérdés érdemét illetően, amit igazol az a körülmény, hogy, ha valaki, akkor éppen Fejértóy tudomást szerezhett volna a bécsi kancellária útján a vonatkozó pápai különleges döntvények, vagy esetleges dispensatiók engedélyezhetése felől. Bullingerék meg természetesen sokkal inkább foglalkoztatták a reformáció nagy problémái, mintsem hogy ennek az előttök egészen sajátos jellegű házassági ügyi kérdésnek a taglalásába belemélyedhettek volna. Minthogy tehát lelkipásztoraink az ilyen esetekre sem Bullingertől, sem más külföldi tekintélytől tanácsokat, vagy utasításokat nem kaptak, kénytelenek voltak várni elodáig, amikor az 1567. évi február 24–26 napjain Debreczenben tartott zsinat az általa alkotott *Articuli Maiores* 25. cikke szerint, minden habozást és aggályoskodást kizárólag döntött ebben a fontos házassági jogi kérdésben a következőképpen:

„A közönséges fogság, mely ... közdulás és pusztítás közben történt, mindaddig nem bontja fel a házasságot, míg a fogoly személy él és indiatát nem változtatta, azaz míg vallását meg nem változtatta s fogságában meg nem házasodott, hanem visszatérni szándékozik. Hogyha pedig a fogoly személy meghalt, vagy bár a halála nem bizonyos, de életéről is a fogoly házastársnak semmi bizonyost nem vett a szabad személy: a völegény és menyasszony négy, a férj és feleség hat évig várjanak... Midőn pedig a fogoly személy haza jó, a mással egybekelt vagy második házasságra lépett hitvestárs Isten törvénye szerint térjen vissza az első férjéhez, aki a fogságból visszajött. Mert a Róm 7, 1Kor 7, Máté 19, meg van írva, hogy a feleség a férje életében az elsőhöz van köttetve. Dávid is, midőn visszajött a száműzetésből, feleségét Mihált, visszavette az idegen és gonosz férjtől. 2Sám 3.”²

c) Jellemző, hogy a *bécsi magyar kancelláriánál*, az ellenreformáció megszemélyesítője közelében, oly sok *buzgó református érzelmű hivatalársa volt Fejértóynak.* Az általa 1551 október 10-én keltezett levelében megnevezett öt egyén közül később tekintélyes álláshoz jutott az erdélyországi Lysth János, aki azonos

¹ *Misc. Tig.* II. Th., II. Ausg. 200. l., *Egyháztört. Emlékek*, V., 543.

² *Kiss Áron*: A XVI. században tartott magyar református zsinatok végzései. Budapest, 1881. 577.

azzal a szász eredetű Liszti Jánossal, akiből idővel győri római katolikus püspök és kancellár lett. Annyi azonban bizonyos, hogy Fejértóy és társai színváltoztatása éberebbé tette az udvari kancelláriát és annak hivatalnokaiul és szolgálóiul ezentúl csakis olyan tizenhárom-próbás katolikusokat alkalmaztak, akiknél az esetleges kémkedésnek, vagy meggyanúsíthatásnak még az árnyékát sem tételezhették fel.¹

d) Fejértóy 1551 október 10-én kelt második levelében sajnósan nélkülözzük annak a *közhasznú iratnak* a címét, amelyet első levelében kifejezett kérésére válaszul küldött neki Bullinger. Minthogy az első levélben Fejértóy azt kérte Bullingertől, hogy rövidke munkában oktassa ki a hívőket arra, hogy a misebeli kenyér imadását sürgető pápista sophisták érveléseit mimódon cáfolhassák meg: ebből azt következtethetjük, hogy az a szóban forgó közhasznú irat, amelyet a második levél szerint Bullinger a lelkipásztorok, mint szintén a Magyarországon, Thráciában, Bulgáriában és Törökországban szétszórtan élő többi keresztyének lelkeinek az egészséges és tiszta evangéliomi tudományban való szilárdítása végett Fejértóynak megküldött, különösebben és első sorban is az úrvacsoráról szóló értekezés volt. Ez azonban úgy eltűnt, hogy róla sem másolat, sem semmi további feljegyzés nem maradt fenn.

Nagy nyereség volna tudni, hogy melyek voltak az *aliquot libelli*, amelyeknek kézhez vételét Fejértóy az 1555 július 18-ról kelt levelében jelzi. Ezek közül csakis az Antitesist említi meg, azzal a megjegyzéssel, hogy a többiekre a levélírás idején nem emlékezett világosan. Valószínű, hogy amint a Bullinger iratait átolvasta, azokat elolvasás végett tisztársainak, lelkipásztor ismerőseinek elküldöztette és ezen az úton a kéziratok elkallódtak. Ezt méltán fájlahatjuk, mint szintén azt is, hogy Bullingernek Fejértóyhoz írott levelei közül, legalább tudtommal, egy sem maradt fenn számunkra. Nem lehetetlen azonban, hogy régi kézirat-gyűjteményekben még rábukkanhatunk ilyenekre is.

e) Megoldandó volna még az a kérdés, hogy kik voltak Erdélyben azok a kegyes, tudós és nyelvekben jártas férfiak, akik a görögökhöz, trákokhoz és litvánokhoz, ezeknek saját nyelvökön szerkesztett kátékat küldöttek. Szabó Károlynál² három ilyesféle munka leírásával találkozunk. Az egyik, egyszersmind enemű legrégebb nyomtatványunk, Wagner (Valentinus) húsz számozatlan levélnyi terjedelmű dolgozata „Praecepta vitae Christianae”. Coroniae 1544. Ez a Brassóban megjelent latin kiadvány, mint erkölestani népies kompendium aligha sorozható a Fejértóy által jelzett káték közé. Inkább gondolhatnánk arra a Cyrill-betűkkel 1544-ben Nagyszebenben nyomtatott, de végképpen elveszett oláh kátéra, amelyről Wurmloch Albert besztercei lelkész Hess János boroszlói kollegájához írt levelében ezt jegyzi meg: „Translatus est catechismus in linguam wallachicam atque impressus Cibinii... caracteribus

¹ Ferdinánd közigazgatási rendtartásai, illetőleg szabályai ki is mondják ezt. Olv. erre nézve R. Kiss István i. m. C. I. „Az eretnekeket” a közhivatalból határozottan kitiltó rendszabályt maga Oláh Miklós fogalmazta.

² *Régi Magyar Könyvtár*. Budapest, 1855. V. ö. 34., 35. és 45. sz. a.

ut vocant Racionicis”.¹ Ezt a könyvecskét össze nem kell tévesztetni azzal a mintegy száz esztendővel később, tudniillik első ízben 1642-ben, majd 1648-ban és 1656-ban ismételt megjelent református oláh kátéval (Catechismus Calvinicus), amely voltaképpen az I. Rákóczi György fejedelem idejében oláh nyelvre lefordított Heidelbergi Kátéval azonos. Az előbbi Cyrill-betűs oláh káté is azonban nem az említett külföldi idegen nemzetségek, hanem az erdélyi oláhok céljaira volt szánva. A harmadik, ismert leírású káté hat számozatlan levél terjedelmű nyelvemlék 1550-ből. Szerzője Wagner (Valentinus), aki az erdélyi tanulóknak ajánlja ezt a Brassóban kinyomtatott kátécskáját azzal, hogy azt különösen „itteni szomszédai, Görögország nyomorult maradványai számára írta, de reméli, hogy más keresztyén iskoláknak is némi hasznára lesz”. — Szorosabb értelemben véve, e három munkácska egyikét sem tartom olyannak, amilyenről Fejértóy értesítette Bullingert, mindazonáltal az ő egykorú és megbízható tudósítása igen érdekes, mert azt igazolja, hogy a magyar reformáció már megindulásakor oly biztató és eredményes hódításokat tett, hogy külmiszióra is gondolt. Ez a régi dicsőséges kezdeményezés bizonyosan az ellenreformáció következtében maradt félbe, de emlékezete megvan, mintegy intő jelül a mai és jövő nemzedék számára.

f) Fejértóy levelében azok a legörvendetesebb részletek, amelyek az evangéliom hirdetésének áldásos hatásáról, illetőleg a reformáció terjedéséről szólnak. Elodáig híre sem volt annak, ami a reformáció következtében tényé lön, hogy tudniillik nemcsak Magyarországon a török hódoltságban, hanem Thráciában és még Konstantinápolyban is szabadon hirdette a Krisztus evangélioma, sőt a keresztyénekkal vegyesen lakó törökök is megjelentek a keresztyén isteniszteleteken, ami az előbbi századokban hallatlan dolog volt. Fejértóy ebbeli értesítését megerősíti Tordai Zsigmond is, aki Melanchthonhoz 1546-ban, Krisztus születése napján kelt levelében egyebek között ezeket írja: „Magában Törökországban sokan hirdetik Krisztust. *Picus* Ferenc szegedi magyar, most Galatában, majd Konstantinápolyban a hallgatók nagy seregében tanít, nem úgy, mint a francia szónok, vagy más keresztyének, akik itt vagy szolgák, vagy kereskedők. *Majláth* István, erdélyi vajda, mint egy második *Manassé*, bilincsekbe verve, a fogoly társával, *Török* Bálinttal együtt tartatik a konstantinápolyi börtönben és naponként hallgat jó evangéliomi beszédeket, írt a minap a feleségéhez egy igaz keresztyén hitvallást és Krisztus dicsőségére kéri, hogy engedje reformáltatni az egyházakat az ő körében.”²

Ezek a tények keltették fel Fejértóy lelkében jóslatképpen azt a felcsillámlott, de a viszonyok mostohasága miatt meg nem valósulhatott reménységet, hogy valamint a törökök uralmuk alá hódították Magyarország téreit, úgy a magyar reformációnak jutott feladatúl az a misszió, hogy az evangéliom hatalmával áldozatként foglyúl vigye az ozmán mil-

¹ V. ö. *Wittstock*, Beiträge zur Reformationsgeschichte des Nösnergaues. Wien, 1858. 58. l.

² *Sinay—Herpay*: A magyar- és erdélyországi reformáció története 1564-ig. Debreczen, 1911. 235k., v. ö. 225k.

liók lelkeit Krisztus színe elé. Fejértőy a reformáció eme valóságos sikereiért és reménybeli hódításaiért méltó köszönettel adózik Bullingernek, minthogy az ő tudós iratai hatásának tulajdonította azt, hogy a mi magyar nemzetünk a keresztyén vallás igazi zsinórmértékéhez, a szentíráshoz visszatért és innen, a magyar hazából kiható az evangéliom nemcsak a szomszédos államok népei, hanem még a mohamedán főváros lakosai közé is. Az ezen üdvény felett érzett öröm kifejezése visszhangzik az általunk ismert összes egykorú levelekből.

*

Minthogy jelen alkalommal csakis Bullinger és Fejértőy levelezésének ismertetésére kívántam szorítkozni, ennél fogva Bullingernek és kortársainak a magyar reformáció fejlődésére gyakorolt további hatásáról más alkalommal fogok szólni.

Az egyházi törvények revíziója tárgyában

a debreceni jogakadémia tanárikara által elfogadott vélemény és javaslat.

Irta: **Dr. Kun Béla.**

(Folytatás.)

XI.

Az egyetemes zsinat szervezetére vonatkozóan a mostani törvényben elfogadott alapelveket továbbra is fenntartandóknak véljük, csak a szabályok szabatosabb szövegezését és egynemű javítást kívánunk.

Ilyen javítás volna nevezetesen az, hogy az egyes egyházkerületek képviselőinek száma teljesen a népesség arányának megfelelőleg legyen megállapítva. A képviselők mostani számának meghatározásánál is eredetileg a lélekszám volt irányadó, ugyanis az 1848-i értekezlet a lélekszám alapján állapította meg az egyházkerületek képviselőinek számát, ezt a számot fogadták el irányadónak az 1881-i zsinat előkészítése alkalmával s ez a szám került be — azóta némi kis változtatást szenvedve — a törvénybe. Am ez a szám ma már merőben önkényesnek látszik, mert a lélekszám aránnyal nem áll összhangban és így most már az újból megállapítás szükségessé vált.

Azt sem tarthatjuk igazságosnak, hogy a tanárok és tanítók közül választandó képviselők száma mindegyik egyházkerületből egyenlően van megállapítva. Egyik egyházkerület sokkal nagyobb számú iskolát tart fenn, mint a másik és ennek folytán az volna a dolog rendje, hogy a hozzá tartozó tanárok és tanítók közül több képviselőt is kelljen választani. Egyébként pedig helyén valónak tartanók annak kimondását is, hogy — amint az több külföldi zsinat-presbyteri szervezetű egyházban is van — mindegyik theologiai tanintézet, illetve egyetemi theologiai fakultás tanárai közül kell egy-egy képviselőt választani. Félreértések kikerülése végett a tanintézeti képviselők választásának módjára előzőleg tett észrevételeinkkel szemben kiemeljük, hogy az egyetemes zsinatra küldendő képviselők vala-

mennyijének, tehát a tanárok és tanítók közül választandóknak is, megválasztására egyedül az egyházkerülethez tartozó összes egyházközségeket tartjuk jogosultaknak. Itt azok a szempontok, amelyeket előzőleg felemlítettünk, egyáltalán nem jönnek számba, mert itt nem valamely meghatározott tanintézet képviseléről, hanem az egyházkerülethez tartozó összes iskoláknál alkalmazott tanárok és tanítók közül küldendő képviselők választásáról van szó és semmi sem szól amellett, hogy az alapelveket, amely szerint a zsinat tagjai az egyházközségek választottai, megbontsuk. Mi tehát — bár magunk is tanárok — az előző törvények szerint fennállt érdek képviselést helyreállítani nem kívánjuk.

Annak azonban, hogy a zsinati tagok az egyházkerület egyházközségeitől nyerik a megbízatásukat, a következményeit a többi zsinati tagokra nézve is levonni kívánjuk. Azt a választási módot, amely az eddigi zsinatokon egy pár egyházkerületben, azok közt a miénkben is, alkalmazásban volt, amely szerint t. i. az egyházkerületi képviselők szétosztattak az egyes egyházmegyék közt és a választást, mint szűkebb választókerületek az egyházmegyék teljesítették, helyesnek nem találjuk. Elvileg sem azért, mert a zsinati képviselők nem az egyházmegyének, hanem az egyházkerületnek a képviselői és így helyesen csakis az egyházkerülethez tartozó összes egyházközségek által választhatók. Célszerűségi szempontból pedig azért nem, mert az egyes egyházmegyéknél természetesen a helyi tekintetek érvényesülnek, holott nagyon is lehetséges, hogy olyan egyházmegyében, amelyik a megállapított arányszám szerint csak egy-egy képviselő küldésére van jogosítva, adott esetben több zsinati tagnak való egyén van, mint a másokban, amely több képviselőt küldhet s így hiába mondja ki a törvény, hogy a zsinati tagokat egyházközségi illetőségükre való tekintet nélkül lehet választani, tényleg kimaradnak olyanok, akikre ott nagyon is szükség volna, míg bejutnak olyanok, akiknek jelenlétét vagyobb veszteség nélkül lehetne nélkülözni. Amellett az egyházmegyénként választásnak még az is hátránya, hogy az egyházmegyék bizalmatlanság jelének tekintenek, ha esperesüket és egyházmegyei gondnokukat meg nem választanák, aminek aztán az a szerencsétlen következménye, hogy a törvényeket ugyanazok alkotják meg, akik annak végrehajtására vannak hivatva s akik — legalább a mostani törvény értelmében — mindezekhez még a bíraskodást is teljesítik. A hatalmi ágaknak ilyen módon ugyanazon kezekben összeolvasztása jóra semmiképpen sem viszen. Különben az espereseknek és egyházmegyei gondnokoknak a zsinat tagjaiul rendszeres megválasztása még abból a szempontból is hátrányos, hogy a zsinati ülések tartama alatt az egész egyházkerületben valóságos juristitium van, mert az adminisztrációra hivatottak valamennyien el vannak foglalva a törvényhozó munkával.

Még csak annyit jegyzünk meg, hogy amennyiben a püspök, vagy az egyházkerületi főgondnok, mint a zsinatnak hivataluk után tagjai, a zsinaton megjelenésben akadályozva vannak, megfelelőbbnek tartjuk helyükre pótlag behívását, mint azt, hogy helyükbe „törvényes helyetteseik” lépjenek. A tör-

vényes helyettes vagy tagja a zsinatnak, és akkor ez ügyis póttag behívását teszi szükségessé, vagy nincs zsinati taggá megválasztva és akkor semmivel sincs indokolva az, hogy ő, akit a közbizalom nem emelt a zsinat tagjai közé, egy véletlen folytán oda bekerüljön.

A zsinat hatáskörét mindenestre szükségesnek tartanók még megpótolni. Nevezetesen oda kell utasítani az egyházi legfőbb bíróság megalkotásának jogát. Ez most a konvent hatáskörébe van utalva. Már itt kijelentjük, hogy mi a konventet abban a szervezetben, amint az most fennáll, fenntartani semmiképp sem kívánjuk. De ha a törvényhozás bölcsessége a konvent fenntartása mellett dönt is, az egyházi legfőbb bíróságnak megalakítását mindenestre ki kell venni a kezéből. Különösnek találjuk, hogy amikor elméletben mindig tiltakoznak az ellen, hogy a konvent hatóság volna és amikor maga a törvény is óvatosan kerüli, hogy a konventet hatóságnak nevezze, ilyen nagy fontosságú jogot mégis a konvent hatáskörébe utal. Alsóbb bíróságaink tagjait az egyházközségek választják s ha ezen helyes elvnek keresztülvitele a legfelsőbb bíróságnál egyetemes egyházunk összetételénél fogva nehézségekbe ütközik is, nincs semmi ok arra, hogy éppen a legfőbb bíróság a negyedik kézből kapja a hatalmat. Ha a legfőbb egyházi bíróságot az egyetemes zsinat választja meg — természetesen a maga tagjai közül — egyszerűen közvetett választás útján és mindenestre olyanok lesznek a bíróság tagjai, akik maguk is az egyházközségek választottai, míg a mostani mód mellett — eltekintve a választás közvettségétől — olyan egyén is lehet a legfőbb bíróság tagjává, akinek bármely magasabb megbízást adni az egyházközségek egyikének sem jutott eszébe. Például: egy különben kiváló lelkész az egyházmegyei közgyűlés megválaszt egyházkerületi képviselővé: az egyházkerületi közgyűlés megválasztja konventi taggá és a konvent megválasztja a konventi bíróság tagjává, holott őt az egyházközségek soha meg nem választották semminek, csupán egy egyházközség választotta meg, az is nem mássá, mint lelkészévé. Lehet, hogy ő kiválóan meg fog felelni a reárárt feladatnak, de itt csak egyik kellék az egyéni arravalóság. A legkiválóbb jogász sem vehet részt a kuria bíraskodásában, ha őfelsége a király még albirónak sem nevezte ki.

Hasonlóképpen az egyetemes zsinat hatáskörébe utalnék az egyetemes egyházi ügyésznek, mint legfőbb vádhatóságnak megválasztását is.

Ugyszintén a zsinat hatáskörénél felveendőnek tartjuk a mostani törvény szerint a konvent hatáskörébe utalt azokat az ügyeket, amelyek az I. t.-c. 75. l. b), d), g) és i) pontjai alatt vannak felsorolva. E kívánságunkat itt indokolni felesleges.

Végül megjegyezzük, hogy a „zsinat” nevéül az általunk is használt „egyetemes zsinat” elnevezést tartjuk helyén valónak. A legutóbbi zsinat azért látta jónak a konvent „egyetemes” jelzőjének megtartását, mert a régi szóhasználat emellett szól. Hát igaz, hogy a konventet generál konventnek nevezték, ám épp így — és még régebb idő óta — generális synodusnak nevezték a több egyházkerületre kiterjedő zsinatot, aminek aztán az ellentéte is megvolt a partialis (superintendentalis, tra-

ctualis) synodusokban. Mert a régi magyar református egyházban éppen úgy, mint a külföldi református egyházakban rendszerint zsinatnak nevezték a több egyházközségből álló alakulatok mind-egyikének gyűlését és csak az újabb magyar református egyház specialitása az, hogy itt zsinat alatt csupán az egyetemes egyház zsinatát kell érteni.

XII.

Most érkezünk el a magyar református egyházalkotmány legfőbbvitátott s legfőbb keserűségére alkalmas kérdéshöz: az egyetemes konvent kérdéséhez.

Mi habozás nélkül kijelentjük, hogy az egyetemes konventet, úgy, amint az ma fennáll, az egyházalkotmányból mindenestül eltörölnöndőnek tartjuk.

Igaz, hogy a magyar református egyházban az egyházkerületeket közösen érdeklő ügyeket immár mintegy 180 év óta az egyetemes konvent intézi és hosszú időközön keresztül egyedül az intézte. Eszerint a generál-konvent fenntartása mellett a történelmi alapok megtartása szólna. Ámde az intézményeknek csak addig kell fennállani, amíg rációjuk fennáll. A generál-konventre azért volt szüksége a magyar református egyházkerületeknek, mert az egyházkerületek önállóan, egymástól függetlenül fejlődtek, mindegyikük — hogy úgy mondjuk — egy-egy szuverén volt, amely szuverének az őket közösen érdeklő ügyek elrendezésére, nem maguk felett álló hatalomnak, hanem csak közös előkészítő bizottságnak küldték ki a konventet, olyasformán, mint a szuverén Ausztria és a szuverén Magyarország a delegációkat. És amint a delegációk nem alkotnak törvényt és amint a delegációk által megszavazott közös költségeknek az egyes államokra eső hányada csak akkor szolgáltatható ki, ha az illető államok azt a költségvetési törvényükbe bevették: azon módon ennek a generál konventnek a megállapodásai is csak akkor lettek kötelezőkké, ha azokat az egyházkerületi közgyűlések elfogadták, amint ezt, ellenkező törekvésekkel szemben éppen tiszántúli egyházkerületünk közgyűlései több ízben nyomatékosan hangsúlyozták.

Mindezek egyébiránt közönségesen tudott dolgok. Valamint azzal sem mondunk újságot, hogy éppen ezek a történelmi előzmények szolgálnak magyarázatul annak a nagy ellenszenvnek, amelyet a konventnek kötelező határozatok hozatalára jogosítása széles körökben keltett. Ám a fejlődés természetes rendjét megakasztani nem lehet s akkor, amikor az öt egyházkerület több-kevesebb következetességgel egy egységes egyházzá olvadt össze, szükségképpen kellett létesülni egy közös igazgatási szervnek, amely többé nem lehetett puszta véleményező testület, hanem — hiába minden tiltakozás — a suprema lex parancsa szerint kikerülhetetlenül határozathozatalra, intézkedések tételére lett hivatva. A hiba nézetünk szerint ott történt, hogy e szükségképpen követelményekkel nem számolva, az 1881-i zsinat meghagyta az egyház szervezetében az egyetemes konventet, ami pedig a változott viszonyok közt önmagának ellenmondás volt, mert az az alap, amelyre az egész konvent intézménye felépült: az egyházkerületeknek egymástól teljes

függetlensége, az egyesülés által megszűnt. Az egyesülésnek az lett volna a következménye, amit egyébiránt Révész Imre egyik dolgozatában javasolt is, hogy az eggyé lett egyháznak a most már alkotórészekké vált egyházkerületek mindegyikére, tehát az egyház egyetemére tartozó ügyeit ne az egyházkerületek küldöttségeiből alakult konvent, hanem az egyetemes egyház főszerve, a zsinat által alakított tanács intézze. A konvent hát megmaradt, azonban az újja lett viszonyok nem engedték, hogy az maradjon, ami előbb volt s viszont az előbbi alapokon szervezése nem engedte meg, hogy az új alkotmány demokratikusabb alapokon felépített intézményei közt jól elhelyezkedjék.

(Folyt. köv.)

A békésbányai egyházmegye közgyűlése.

(Április 8–10.)

Ezúttal Szentesen tartotta tavaszi közgyűlését a békésbányai egyházmegye. Készséggel hajlott meg a szentesi egyház azon kívánsága előtt, hogy ott tartassék a gyűlés s ezáltal megadassék a lehetőség az egyháznak arra nézve, hogy szemtanúja legyen az ő ragyogó ékesszólású, nagy tudású, bámulatos tevékenységű lelkésze: *Futó Zoltán* esperesi és Szentés város nagy szülőtte, a köz- és egyházi élet lankadatlan buzgóságú férfija, *Fekete Márton* gondnoki installációjának. A szentesi egyház kívánsága jogos volt, de kívánsága teljesítését honorálta is: a gyűlésalkotó elemei iránt megnyilvánult szívességével, magyaros vendégszeretetével kiérdemelte mindnyájunk elismerését és hálás köszönetét.

Már a gyűlés előtti napon egybesereglettek az egyházmegye egyházi és világi vitézkedő papjai. Mindegyik arcán ott ragyogott az öröm fénye; mindegyik szívében ott zsongott a boldog megnyugvás édes érzése s mindegyik hozta magával otthon maradt hitsorsosainak szíves üdvözlését, tántoríthatatlan ragaszkodását, áldásteljes jókívánságát újonnan választott vezére iránt.

A gyűlés napja reggelén Szentés város külső képén is meglátszik az ünnepi alkalom. A harang hívó szavára ünneplő ruhába öltözött sereg hullámszik mindenfelől a nagytemplomba; bevonul az egyházmegye is régi elnöksége vezetése alatt s a szívek teljességéből felesendül az ének: „Jövel Szent Lélek Úr Isten!” és „Im bejöttünk nagy örömmel”. A „szentesi férfikar” éneke után („Isten, ki fent uralkodik”) Tóth József em. főjegyző emeli lelkünket a buzgóság szárnyain Isten színe elé s esdi reánk az Úr áldását. A férfikar precíz éneke (Óh kereslek...) s gyülekezeti közének zárta be az istentiszteletet.

Istentisztelet után átvonul a sokaság a város-háza nagy termébe. De biz ez kicsinynek bizonyult az ünneplő sokaság befogadására. Jól esett látni ott a szemlélőnek Szentés város, Csongrád megye előkelőségeit, a más felekezetek egyházi és világi kiküldötteit; tanfelügyelőség, járásbíró, adóhivatal s általában minden közintézetnek s erkölcsi testületnek képviselőit. S igazi díszl adott az egész ünnepélynek,

hogy részt kértek abból Szentés város asszonyai és leányai; megjelenésükkel kifejezést adtak annak a lelkes érdeklődésnek, amellyel lelkészük iránt viselkedtek.

A lemondott esperes: Dombi Lajos szép imája után a gyűlést megnyitotta. Következett a gyűlés megalakulása, a távolmaradásokat kimentő (dr. Bartók József, Kovács S. Aladár, dr. Zsiros Lajos tanácsbírák), majd a megjelent közgyűlési tagok számbavétele. Tóth József főjegyző terjesztette elő ezután a szavazatbontó bizottság jelentését. Eszerint megválasztott: Esperesnek: Futó Zoltán, gondnoknak: Fekete Márton; tanácsbíráknak: lelkészek közül: Papp Imre, Szabolcska Mihály, Fekete Gyula, Szabó János, Terep Gyula, Csapó Péter, Bereczk Sándor, Gacsal János (torontálvásárhelyi), Darabos Sándor, Nagy Károly; világiak közül: dr. Baksa Lajos, dr. Bartók József, dr. Szegedy Kálmán, dr. Zsiros Lajos, dr. Csathó Zsigmond, Pogány Károly, Szabó Emil, Rác Zsigmond dr., Kovács Sebestyén Aladár, dr. Széll Gyula. Lelkeszi főjegyző lett: Tóth József, világi főjegyző dr. Széll Gyula; lelkészi aljegyzők lettek: Harsányi Pál, Györffy József, Kiss László; világi aljegyzők: Somlyódi István, Domokos István, Eördögh Árpád.

A közgyűlés örömmel s lelkesedéssel vette tudomásul hivatalos publikálását a választás eredményének; örömmel és jó reménységgel az elválasztottak nyilatkozatát, kik egy kivételével, készséggel ajánlották fel magokat az egyházmegye szolgálatára. Az egyházmegyei aljegyzőnek elválasztott Domokos István nagymérvű hivatali elfoglaltságára hivatkozással kitért a gyülekezetek megtisztelő bizalma elől. Sajnálattal vette tudomásul a közgyűlés; egyszerűsrendelre helyének betöltését.

Az elválasztottakat s a megválasztást elfogadókat a közgyűlés állásában megerősítvén, dr. Baksa Lajos tanácsbíró alatt vezetése küldöttség (tagjai: Bereczk Sándor és dr. Szegedy Kálmán tanácsbírák) ment az új esperesért s megérkezéséig a gyűlés fel-függesztetett.

Nemsokára megérkezett az új esperes. Riadó éljenzés és taps üdvözölte mindenfelől; majd Dombi Lajos üdvözölte s megkérdezték: elfogadja-e a választást és az esküt kész-e letenni? Az igenlő válasz után elhangzik Futó Zoltán ajkán az eskü szent szava. Minden szem reá tapad s eskütétele után mindenki epedve várja ajkáról a további szót: programmbeszédét.

E programmbeszéd hatása leírhatatlan. Minden szava belekap a szívek húrjaiba, ezeket rezgésbe hozza s eltölt egy boldog jövő próféciájával. Most lesújt bennünket gyakori kishitűségünk, önzésünk, közönyünk érzetével, majd felemel, biztat, lelkesít, tette készlet munkálni. Sionunk építését, a szétszórt csoportok összeszedését s azok megelevenítését, egy új reformáció munkáját itt a 6 vármegye területén élő, több mint 200.000 református lélek között.

Elsőnek elnöktársa: Fekete Márton üdvözölte az új esperest. Meleg szavakban méltatta Futó Zoltán kiváló talentumát, nagy buzgalmát, törhellen munkarejét, akiben igen nagy segítséget nyert ez egyházmegye és a református egyház ügye. Sokat várnak az új esperestől a hívek százezrei, különösen a végvidéken, ahol nemcsak egyházi, de nemzeti hivatást

is van hivatva betölteni a reformátusság. De nem fogja csalódás érni az egyházmegyét, a híveket, a magyar nemzetet, mert Futó Zoltán már eddigi munkásságával beigazolta, hogy az a férfiú, aki évszázadokra fogja megvetni erős alapját az ország határán is a magyarságnak és református egyháznak.

Ezután dr. Baksa Lajos a tisztviselők, Gulya György a lelkészek, Czírbus István az e. m. tanító, dr. Kun Antal a világi kiküldött és a nemzetiségek közé ékelt reformátusok üdvözlését tolmácsolta.

A következő szónok Fekete Márton újból megválasztott e. m. gondnok beiktatása volt. Programbeszédet nem kívánt adni; azokon a nyomokon haladt, amelyek követésére 8 évvel ezelőtt fogadalmat tett; annnyival inkább, mert érzi, hogy egyhangú megválasztása beigazolása az ő helyesen megválasztott programjának. Nem adott új programot, mégis úgy éreztük, hogy mindaz, amit mondott, program; program, mert hiszen a békésbántában Fekete Márton élete, munkája ma már: kész program.

Futó Zoltán üdvözölte meleg szavakban a gyűlés nevében.

Következett a tanácsbírák, majd a jegyzők eskütétele és beiktatása. Előbbiek nevében Bereczk Sándor és Csapó Péter, utóbbiak nevében Tóth József köszönte meg a gyülekezet bizalmát.

Igazán megható jelenet következett ezután. Dombi Lajos, a lelépő esperes mondotta el a meghatottságtól és az előtörő könnyektől megszakított búcsúbeszédét, melyben háláját és köszönetét tolmácsolta az egyházak és vezetői, elnöktársa, az e. m. tisztikar, az egész közgyűlés, kiváltképen pedig Futó Zoltán iránt, akiben a legnehezebb időkben is mindig meghitt, jó barátját, jóakaróját tisztelhetette.

Fekete Márton méltatta a lelépő esperes érdemeit és boldog meglepedést, a nemesen végzett munka érzéséből fakadó nyugalmat, hosszú életet kívánt neki, hogy minél tovább láthassa munkái gyümölcsét, áldását. Majd indítványára a gyűlés jegyzőkönyvében megörökíti Dombi Lajos munkáját, munkájának áldását; jegyzőkönyvébe iktatta kir. tanácsossága felett örömet és örökös tiszteletbeli esperessé választja, hogy ezáltal is kifejezésre juttassa ragaszkodását, szeretetét.

A beiktatási ünnepély ezzel véget érven, a közgyűlést elnökség felüggesztette. A szünet után megkezdődött a terjedelmes közgyűlési tárgysorozat tárgyalása. Több lelkész, kántortanító választás nyert megerősítést; több tanító esküt tett. Majd megválasztottak: számvevőnek: Papp László, e.-m. közpénztárnoknak: Fekete Gyula, nyugdíjpénztárnoknak: Tereh Gyula, mérnöknek: Zolnay Béla, levéltárnoknak: Tereh Gyula; megválasztották a szavazatbontó, missió, országos nyugdíj, közalap, adósegély bizottság és a számvevőszék tagjai s az első napi gyűlés ezzel véget ért.

Egy óraker társas ebéd volt az új esperes és az újból megválasztott e. m. gondnok, a közgyűlés tagjainak tiszteletére a színházteremben. Mintegy 200-an vettek részt s képviselve voltak azon a más felekezetek, megye, város, járásbíró, tanfelügyelőség, adóhivatal. Az ebéden az első felkiosztót a magyar irodalom büszkesége, a temesvári költőpap Szabolicska

Mihály mondotta paptársai nevében is Futó Zoltánra és Fekete Mártonra.

Futó Zoltán elnöktársa nevében is megköszönte a tolmácsolt jókívánságokat és poétikus köszöntőjét Dombi Lajos éltetésével végezte.

Dr. Csathó Zsigmond, ny. főispán, mint a szentesi egyház főgondnoka, a szentesi egyház nevében köszöntötte az egyházmegye, Csongrád vármegye, Szentes város és a szentesi egyházak küldötteit.

Dr. Baksa Lajos az egyházmegye nevében Szentes városa és a szentesi egyház képviselőire emelte poharát.

Petrovics Soma ev. esperes Futó Zoltánt éltette; dr. Friedmann Gyula rabbi nagy tetszés mellett mondott köszöntőjében aposztrófálta a két ünnepeltet: Futót és Feketét.

Felkiosztót mondottak még dr. Gulyás Ferenc tanfelügyelő, Böszörményi Jenő, Gulya György; végül pedig Dombi Lajos Futó Zoltán nevére és gyermekeire azzal a kívánsággal, hogy új és nehéz állásában szeretetük melegével támogassák az új espere st.

Ezután (1/2 óra) a társasébd véget ért. Délután a bíróság ülésezett. Nagyobb részét személyi jellegű, magán dolgok foglalkoztatták a bíróságot.

(K. L.)

A rajzitanításról.

Irta: **Zeke Dániel**, fő ökszentmiklósi tanító.

— Első közlemény. —

Tanítótötestületünk a múlt havi gyűlésén megbízott engem, hogy e jelen gyűlésünkön tartsak előadást a rajzitanításról, ismertessem azon irányelveket, melyek szerint a mai rajzolás új tantervünknek megfelelőleg a népiskolában tanítani kell.

A megbízatást szíves készséggel elvállalva, a következőkben igyekszem annak eleget tenni s e lap olvasóival is megismertetni.

Mindenekelőtt kijelentem, hogy én sem a gimnáziumban, sem a tanítóképezdében sohase szerettem a rajzot. Kötelességszerűen elvégeztem ugyan a feladatot, de kedvet, belső vágyat és örömet sohase éreztem iránta. Hogy lehet ez? — hallom a kérdést. Hiszen minden gyermek szeret rajzolni s mintegy veleszületik a rajzolási hajlam. Igaz. De ha ez a veleszületett hajlam és kedv nem ápoltatik és nem fejlesztetik, akkor a kedv lelohad, a hajlam eltompul s a rajzolási képesség és tudás megmarad a kezdet kezdetén.

Én is szerettem volna rajzolni tudni, a vágy, a hajlam élt én bennem is, de a tananyag s a módszer az én diákkoromban olyanok voltak, melyek a kedvet nemhogy fokozták és fejlesztették volna bennem, sőt inkább lelohasztották.

A gimnáziumban is három, a tanítóképezdében is három, összesen tehát hat különböző rajztanárom volt a nyolc év alatt. A egyes osztályok tananyaga közt a kellő fokozat hiányzott. Leginkább mintákat kaptunk ki, ahányan voltunk, annyiféle csináltunk, másoltuk, kopiroztuk, kinyituk, amíg valahogy el nem készítettük. A nagy létszám s a sok különböző minta miatt magyarázatot alig kaptunk s így

a minta szépségét, értékét és becsét se megérteni, se élvezni, se a rajzban visszaadni nem tudtuk.

Egyik tanárunk diktált jegyzetet is, melyet be kellett tanulnunk. Ha jól emlékszem ez így kezdődött: „A rajz kezdete a pont. A vonal négy féle: „egyenes, görbe, vegyes és tört“. Ezt ugyan egyik eleven iskolatársam (jelenleg Biharország egyik jó ekléziájának szigorú rektora) — tanárunk nem kis bosszantására — mindig így mondta:

„A vonal négyféle,
Egyenes, görbe,
Vegyes és törpe“.

Rajzfüzetünk pontozott volt. A pontoktól a pontik rajzoltunk különféle élettelen vonalakat. Ezeket közösen csinálta az egész osztály. Ezeket az élettelen, gépies rajzokat azonban se nem értettük, se azokban nem gyönyörködtünk.

Két év múlva másik rajztanárunk jött. Ettől már szép arc-mintákat kaptunk, de mivel nem volt alap, melyre építeni lehetett volna, nem tudtuk a feladattal megbirkózni.

Hogy tudjon arcot rajzolni, azon az egyes részeket arányosan beosztani s árnyékolni az, ki azelőtt soha se rajzolt szabadkézzel se egy kört, se egy elipszist, se valamely gyakorlati tárgyat, pl. egy kanalat, villát, kancsót.

Mióta résztvettem Budán a tanítói továbbképző tanfolyamon, egészen más fogalmainak vannak a rajzolásról s annak tanításáról. Az ott szerzett hasznos ismeretek és útmutatások egészen más világot nyitottak fel előttem s felkeltették bennem a kedvet, az érdeklődést eme kedves és hasznos tárgy iránt.

Azóta is szeretettel tanulmányozva a kérdést, állítom, hogy a régi, a vonalzóval és körzővel dolgoztatott rajztanítás, a pontozott füzet, természetellenes, tehát elhibázott volt.

El a mankókkal! Nem a vonalzó, nem a körző, nem a pontozott írka kell a gyermeknek, hanem a szabad levegő, a szabad mozgás, a pontozatlan tiszta lap, melyen szárnyait szabadon bontogathatja, önállóságát, alkotó képességét bemutatathatja s fejlesztheti, melyre békó nélkül, öntudatosan húzhatja a vonásokat s vonalakat, amint a kézügyesítő gyakorlatokat s a mindennapi, a gyakorlati tárgyakat rajzolgatja. Olyan tárgyakat rajzoljon a gyermek, melyeket a mindennapi életből ismer, melyekkel naponként foglalkozik, melyeket naponként lát, szemlél. (Karika, golyó, kés, villa, lapát, balta, tányér, pohár stb.)

És ha megfigyeljük a gyermeket, hogy magától, belső ösztönéből, vajjon mit rajzol először? — azt látjuk, hogy bizony nem pontot, nem vonalat rajzolgat a porba, hanem mindjárt legalább is egy karikát, tehát kört. Úgy, hogy bátran elmondhatjuk, hogy *a rajz kezdete nem a pont, hanem a kör.*

A gyermeki lélek egyik sajátos vonása, hogy mindjárt olyat próbál s olyan tárgyat rajzol, amelyet már ismer, amelyet megért. A gyermek kezeügyébe első tárgyak legtöbbször alapja, vagy főrésze a kör. (Pohár, tányér, korsó, tál, kocsikerék stb.) Vagyis, ha a kört szabadkézzel ügyesen le tudja rajzolni, akkor már a rajz egy igen lényeges alap-

kellékének birtokában van, melyre azután, mint alapra, könnyű építeni.

Nagyon világos, hogy nem fog a gyermek azonnal teljesen szabályos kört alkotni, de ez nem baj. Az a fő, hogy a kedve fel legyen keltve s az érdeklődése ébren tartva, akkor hamarosan belejön. Kezdetben elégedjünk meg kevésbé sikerült rajzzal is. A gyermek először csak vékonyabb vonallal rajzoljon, fokozatosan javítgassa, igazítgassa s így lassanként vastagítgassa, a rajzát. Aprólékos, pepecselő munkával ne terheljük a gyermeket, hajszálig menő pedantériával ne vegyük el a kedvét. A hibákat az egész osztály előtt mondjuk meg, viszont az elismerő és dicsérő szavakkal ne fukarkodjunk. Mily nagy örömet érez a gyermek, midőn sikerül neki egy karikát, majd egy golyót lerajzolni!

Rajzolás előtt ismertessük a lerajzolandó tárgyat, mondassuk el annak az alakját, számoltassuk el a részeit s állapítsuk meg a felosztást. Főleg kezdetben, az alsóbb osztályokban, a tanító is rajzolja a feladatot a növendékekkel együtt a falitáblára, példát mutatván nekik. Szoktassa növendékeit arra, hogy mindenekelőtt a főrészek arányos felosztását készítsék el, mivel ha a főrészek nem helyesen vannak felvéve a rajzban, a mellékrészek se lehetnek arányosak és jók.

Szoktassuk növendékeinket arra is, hogy a tárgyat *nagy alakban* rajzolják, *nagy* karikát, *nagy* poharat stb. rajzoljanak, mert kis alakú rajzolással felületességet és elhamarkodást sajátítanak el s a kidolgozás nem lehet oly tökéletes, mintha nagy alakot rajzolnak.

Rajzolás közben a tanító állandóan növendékei közt forgolódjék. Figyelmeztesse őket a helyes testtartásra s ellenőrizze, hogy elmondott szavai szerint készülnek-e a rajzok? Figyelmeztessen, buzdítson, bátorítson! Ha valamelyik növendéke nagyobb hibát követ el, mutassa be a hibát az egész osztálynak, megkérdezve, hol van a hiba s megmutatva, hogyan kellett volna azt elkerülni. Mutatós rajzokat ne kívánjon, elégedjék meg az egyszerű kivitellel, de a *tisztaságot* minden körülmények közt követelje meg.

IRODALOM.

— **Református egyházi énekek** cím alatt jelent meg egy igen értékes dolgozat P. Nagy Zoltán orgona-átíratában. A mű templomi használatra van szánva. Mint ilyen magában foglalja zsoltáraink és dicséreteink közül mindazokat, melyeket úgy zenei szépségük, mint szövegükre való tekintettel is leginkább használunk és pedig 59 zsoltár, 28 dicséret és kezdő éneket, összesen 87 dallamot, függetlenül pedig 10 egyházi férfikart. Nagy érdeme e műnek, mint maga a szerző is jelzi az előszóban, az, hogy egyszerű és szabatos szólamvezetés mellett a hangnemek megválasztásánál a gyülekezet hangterjedelmére volt tekintettel. Sok és — el kell ösmernünk — illetékes helyekről hallunk gyakori panaszt a tekintetből, hogy templomi éneklésünk nagyon lármás, erősen harsogó, szinte a rekedtségig erőltetve. Pedig mennyivel szebb, mennyivel lélekemelőbb, mennyivel magasztosabb a

szelid, mérsékelt erejű, lágy hangú, ájtatos éneklés. P. Nagy Zoltán műve e tekintetben teljesen kielégíti a várankozást, főleg ott, hol az iskolás növendékek mindennap részt vesznek az isteniszteleteken, e műven lefektetett hangnemek szerinti éneklés nagyban hozzá fog járulni gyülekezeti éneklésünk könnyebb, természetesebb és szebbé, tehát ájtatosabbá tételéhez. Nem oszthatjuk azonban, különben nagyra-becsült szerzőnek ama felfogását és eljárását, hogy az orgonára írt művek kidolgozásánál a szokásos interludiumokat szándékosan mellőzi azon okból, mivel azok — az ő nézete szerint — „az ének egységét megbontják“ s mint „a verssorok közé erőszakolt hangcsoportok — belőlük — idegenül hangzanak ki“. Mi e tételt igazság gyanánt el nem fogadhatjuk, sőt határozottan állíthatjuk, hogy az interludiumok, az esetben, „ha az orgonista nem lépi túl futamokkal és trillákkal a jó ízlés határait, nem erőszakolt hangcsoportok, hanem az egyes éneksorokat *egybekötő* hangnemi *ravezetések* s mint ilyenek a fejlettebb zenei érzéket és finomabb ízlést is kielégítő, tehát zenei szépet tartalmazó *kiegészítő részek*. S felfogásunk szerint nem mellőzhetők már csak azért sem, mivel a templomi liturgia, mint ilyen jónak, célszerűnek és használhatónak ösmerte el és vette gyakorlatba annyira, hogy kiküszöbölésük ma már nehéz és fáradszó munka lenne. De különben is egyszerű éneklésünk az interludiumok elhagyásával sokat veszítene zenei szépségéből. Ily állásponton lévén, már most — jó előre — kérjük P. Nagy Zoltán urat, hogy a közel jövőben megjelenő új énekeskönyv dallamait midőn orgonára átírja, mert hisz erre mintegy predesztinálva van, az interludiumokat ne mellőzze. A függetlenül adott 10 egyházi férfiak mindmegannyi művészi szakértelemre valló kitűnő termék. E téren P. Nagy Zoltán úrtól még sokat várunk. Szövegekönvül — ha ugyan nem ösmerné — ajánljuk figyelmébe a Kádár Géza zilahi református lelkész „Vallásos költemények“ c. művét, melyben a zenésítésre váró költemények egész tárházát leli fel. Nagy lelki gyönyörűséggel vettük P. Nagy Zoltán művét s melegen üdvözöljük őt, mint egyházi zeneirót. Csak tovább ez úton, sok szép sikert arathat s hervadhatatlan habérokat szerezhet.

Nagy András.

— **A Vasárnapi Ujság** április 13-iki száma első helyen *König Gyula* halálával foglalkozik, mely a lapnak külön gyászja is. *Rados Guszláv* és *Schöpflin* Aladár írnak cikkeket az elhunyt nagy tudósról. A többi közlemények: eredeti felvételek a görög király temetéséről, képek Szigeti Miklós kiállításáról, a francia területre tévedt német léghajóról, kirándulás a Bakonyba, divatképek, a bicskei vasúti katasztrófa, aktuális arcképek. Szépirodalmi olvasmányok: *Kvassay* Ede regénye, *Berkss* Imre novellája, *Rédey* Tivadar és *B. Szász* Piroska verse, egy érdekes francia regény. Egyéb közlemények: *Halász* Imre cikke a Klapkalegiónról s a rendes heti rovatok: Irodalom és művészet sakkjáték stb. — A „*Vasárnapi Ujság*“ előfizetési ára negyedévre **öt korona**, a „*Világkrónika*“-val együtt **hat korona**. Megrendelhető a „*Vasárnapi Ujság*“ kiadóhivatalában. (Budapest, IV. Egyetem-utca 4.) Ugyanítt megrendelhető a „*Képes Néplap*“, a legolcsóbb újság a magyar nép számára, félévre **két korona 40 fillér**.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Tanári árvaház.** A tanítók kezdték, az Orle. a református lelkészek és belső emberek árvaházával a Kálvineummal folytatta s most a tanárok is árvaházal, otthonnal akarnak segíteni árváik és özvegyeik szomorú sorsán. Mert még mindig keserves az elmaradottak helyzete. A tanítók árváit jórészt felneveli az állam, a lelkészek árváit az özvegy és a jó Isten. A tanárokat, illetőleg is gondoskodott újabban a jogfosztó nyugdíj törvény, legalább a gyermekekről és az özvegyről. De mégsem annyira, hogy a társadalmi segítség és mozgalom rájuk is fel ne férhetne. Ezért alakult az országos tanári segítő-egylet s ennek a mozgalomnak volt a kifolyása a Debrecenben ápril hó 12-ikén megtartott tanári hangverseny. A programot annak idejében leközlöttük s most bizonyosságot teszünk róla, hogy maga a hangverseny minden várankozáson felül sikerült. Az előadás jó volt és a közönség, melynek soraiiban főtiszt. püspök úr is megjelent, zsúfolásig megtöltötte a Royal-szálló nagytermét. A tiszta bevétel is elég tekintélyes és a humanus cél javára tekintélyes összeget hozott. Kívánunk is a tanárok Kálvineumjának minden jót és további sikereket. Két dolgot azonban mégis kérdésbe tesszük. Az egyik, hogy miután annyi jeles erővel és kitűnő társadalmi összeköttetéssel rendelkezik, miért nem rendezett a debreceni tanári-kör s különösebben a kollégiumi tanárikar, ú. n. tanári estéket. Miért engedte átal ezt a tért teljesen a kath. főgimnáziumnak. Lám Mezőtúron és másutt akkor is vannak tanár-esték, ha nem szoros házi célra rendezik is azokat. A másik kérdésünk belső dolog és arra vonatkozik, hogy miért vannak ebből a mozgalomból az akadémiai tanárok kizárva? Azoknak talán nincsenek gyermekeik, vagy valami másképen van gondoskodva a családról, ha a férj kidől? Nem hinnénk. Szerintünk az összes hazai, különösen a vidéki tanárokat mind egyesíteni kellett volna e mozgalomban. Lám a lelkészek árvaházából nincs kizárva a tanár gyermeke sem, de még a kántoré se. Sőt tervbe van véve, hogy a Kálvineum fejlődésével oda más árvákat is felvehessenek. Ez az egyetemesség az, ami a Kálvineum hajóját emeli s a humanitásnak ez a nagyobb mértéke az, ami vitorlát dagasztja. Ezt kell például venni a tanároknak is, ha csakugyan valóra akarják váltani a nemes célt, hogy internátusokkal, árvaházakkal, özvegy-árvai otthonokkal az elmaradt kedvesek szomorú sorsán segítsenek. Mert minden a férjre kegyetlen, de a családra nézve mégis humanus újabb nyugdíjtörvény dacára, mégis csak keserves a tanári árvák sorsa, még a nem középiskolaiaké is.

— **A segélyek expediálása.** Békétlenkedő sorokat vettünk az adósegélyek szétküldésének állítólagos késedelme, illetőleg az expediálás módozata miatt. Sietünk megnyugtani s kellően informálni azokat, akik várni nem tudnak, vagy nem akarnak. Első sorban a helyzetet az teszi nehezzé, hogy a konvenció iroda a nyugtákat közvetlenül annyira idő előtt küldi szét az egyes egyházközségekhez, hogy a nyugták már szállingóznak az egyházkerületi pénztárhoz,

mielőtt még akár az utalványozó jegyzék (névsoros kimutatás), akár a pénz a pénztárhoz megérkezett volna. Aztán, ha meg is jön az, aminek a dolgok természetes rendje szerint meg kell érkeznie, azzal a pénztárban még sok munka van. A főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés belátta, hogy a nyugták egyenként való kifizetését a pénztári hivatal személyzete épen ilyenkor, amikor napi 10–12 órát dolgozik a számadások előállításával s a vizsgáló hatóságokkal, el nem bírja. De meg közel fekvő okokból az a dolgok rendes menete, melyet az 1910. évi 15. sz. egyh.-ker. végzés 3-ik pontja kimond. Ezeket a közelfekvő okokat nem tartjuk célszerűnek itt pertraktálni, de ha valaki parancsol velünk: szívesen szolgálunk magunk is részletes információval. De meg a pénztári hivatal személyzete sem képes elvégezni más módon az expedíálást, mint ahogy a főt. kerület rendelte. Igaz, hogy a nyugták kivétel nélkül való összeszedése nem megy könnyen, mert hiszen — néven nevezhetnők — némelyik egyház nem akar, vagy nem tud pontos lenni a nyugta beküldésében. De hát a kunktátor egyházak eljárása miatt nem büntethetjük a roskadásig dolgozó pénztári hivatalt. Méltóztassanak ott, az egyházmegyén *rendel csindlni*, aztán gyorsabb lesz a dolgok menete. Részünkről a kongrua egyenként való szétküldésének terhét is levonnók a pénztár vállairól, de hát ha ő ezért nem jajgat: volenti non fit injuria. Hogy miért jön csak ápril derekán meg a segély a konventtől: okát nem ismerjük. Méltóztassanak ezt talán nálunknál illetékesebb helyen megtudakolni. De hát, uraim, amikor még semmiféle segély nem jött december 31-én se?... s hátha valamikor ez is megszűnik. No, hát akkor se haltunk meg éhen s az utóbbtól sem fogunk megrettenni.

— **Gyászhir.** Felsőbányán Nagy Lajos református lelkész nejének édes anyja, özv. Báthyné a héten elhunyt. A család a szomorú esetről a következő gyászlapot adta ki: Szívünk mély fájdalomával tudatjuk összes rokonaink nevében is a felejtethetlen jó anyának, nagyanyának, anyósnak, testvérnek, özv. báti Báthy Sándorné szül. Szoboszlay Borbálának, élete 70-ik évében, hosszas és kínos szenvedés után folyó év április hó 8-án, délelőtt 8 órakor történt elhunytát. Drága halottunk hült teteme f. hó 10-én, esütörtökön délután 5 órakor, a református vallás szerint fog siri nyugalomra tétetni. Felsőbánya, 1913 április hó 8. Áldás és béke lebegjen porai fölött! báti Báthy Teréz férj. Nagy Lajosné, báti Báthy Irma férj. Mikola A. Gyuláné, báti Báthy Vilma férj. Bottyán Pálné, báti Báthy Ilona férj. Barthos Mihályné, báti Báthy Juliska férj. Veress Istvánné, gyermekei. Nagy Lajos, Mikola A. Gyula, Bottyán Pál, Barthos Mihály, Veress István, vejei. Nagy Lenke, Nagy Ernő, Nagy Vica, Bottyán Erzsike, Bottyán Vilma, Bottyán Imre, Bottyán Pali, Bottyán Boriska, Bottyán Jancsika, Báthy Sándor, Báthy Gyöngyike, unokái. Szoboszlay Sándor, testvére, nejével, gyermekeivel, báti Báthy Szeréna és dr. Gócs József unokahuga.

— **Nagykőrösön** a népes református egyházközség kebelében szíves buzgósággal készülnek a május hó 4-én rendezendő Kálvineumi ünnepségre. Az egyháztanács kiküldött bizottsága Patonay Dezső lelkéssel és dr. Kökény Dezső főgondnokkal az élén, mindent elkövet, hogy az ünnepség úgy erkölcsileg, mint anyagilag e tekintélyes egyházhöz méltóan menjen végbe. A délelőtti istentisztelet alkalmával dr. Baltazár Dezső püspök imádkozik, Haypál Benő budai lelkész predikál. A délutáni ünnepségen dr. Baltazár Dezső püspök, Kiss Ferenc debreceni theol. akadémiai tanár mondanak beszédet, Fröhlich Dóra úrhölgy énekel, Horváth József főgimnáziumi tanár saját alkalmi költeményét szavalja, Jánosi püspökladányi kántor, a képezdei énekkar énekelni fognak, lesz orgonaszám is. Eddigél a következő adományokat és alapítványokat jelentették be a Kálvineum javára: a nagykőrösi református egyház 1000 koronát, Losonczy László képezdei tanár 2000 koronát, a főgimnáziumi tanári kar 200 koronát, a Községi Takarékpénztár 100, a Népbank 100, a Közgazdasági Bank 100 koronát, Patonya Dezső lelkész 100 koronát, dr. Joó Imre főgimnáziumi tanár 100 koronát, a tanítóképezdei tanári-kar 100 koronát.

— **Tanügyi látogatás.** Géresi Kálmán, a debreceni tankerület főigazgatója f. hó 8. 9. 10-ik napjaiban a sárospataki református főgimnáziumot látogatta meg s a látottak felett úgy tanításbani előmenetel, mint a nevelés és fegyelmezés szakszerűségét illetőleg legteljesebb megelégedését nyilvánította. A tankerületi főigazgató, aki a református tanügynek is egyik legkiválóbb munkása, pataki tartózkodása alatt a főiskola vendége volt.

— **Az orsz. református tanáregyesület közgyűlése.** Május hó 13-án és 14-én tartja meg Budapesten tizenkettedik rendes közgyűlését az orsz. református tanáregyesület, melyre most bocsátották ki S. Szabó József főjegyző és Dóczy Imre elnök a meghívókat. A közgyűlés mindkét napján élénk részt vesznek a debreceni tanárok is. Dr. Kun Béla jogakadémiai professzor az egyházi törvények és a tanárok viszonyáról, S. Szabó József főgimn. tanár a mai kor és a vallástaniásról, Nyáry Béla főgimn. tanár pedig a hypothesis szerepéről a természet-tudományban tart előadást a közgyűlés keretében.

— **Számadások.** A kollégiumi pénztár 1912. évi számadása nemcsak elkészült, de a számvevői vizsgálás után immár a nagy terjedelmű dolgozat a pénzügyi bizottság felülvizsgálata alatt áll. Érdekesnek tartjuk abból a következő adatokat közölni. Az egész évi bevételi forgalom 3.164.421 korona 09 f., a kiadás 2.107.345 K 22 fillér volt; maradvány 57,075 K 87 f. (Tisztán forgalmi szám.) Ha a jövedelmet a költséggel állítjuk szembe, úgy találjuk, hogy az összes, különböző rendeltetésű pénztárak és alapítványok jövedelme 784,502 K 22 fillért, költsége 743,283 K 67 f.-t, jövedelemtöbblete 69,952 K 25 fillért, jövedelem-hiánya 28,733 K 70 fillért tett. Jelentékeny jövedelemhiány következett be az anyakönyvtári (1088 K 27 f.), az építési (8378 K 67 f.), a tápintézeti (3698 K 17 f.), az egyetemi (1966 K 41 f.), az énekkari (615 K 12 f.), az akadémiai internatusi (12,987 K 06 f.) pénztáraknál. Elég kedvező eredményű a legfontosabb, a közszükségleti és tan-széki pénztárnál az évi gazdálkodás eredménye

10,251 K 31 fillér jövedelemtöbblettel, holott az 1912. évben erre a pénztárra sok új teher hárult. A vagyonkimutatás szerint ingatlanban, tőkében, készpénzben, alapítólevelekben, értékpapírban, bírósági letétekben 1912. évi december 31-én hátralékkövetelés nélkül 9.879,476 K 91 f. értékű vagyonnal rendelkezik egyházker. főiskolája. Az évi vagyonnövekedés 110,944 K 09 f., apadás 58,833 K 25 f., tehát tiszta növekedés 52,110 K 84 fillért tesz. A hátralékban maradt követelés 46,636 K 16 fillerre rug, melyből kamathátralék címen 21,170 K 51 f. maradt kinn; a többi részben törlesztésre váró behajtathatatlanság régi alapítványi évjáradékhátralékból s haszonbérkövetelésekből képződött. A közös tőkekezelés rendjén 20%-os kezelési járulék levonása után 4-72%-os kamatosztalékot juttatott az alapoknak. Nem látjuk a vagyonkimutatásban a jelentékeny összeget képviselő évjáradéknak megfelelő tőkeösszeg megnevezését, enélkül pedig a vagyoni erő kimutatása nem teljes.

— **Tábori lelkész.** Hubay Bertalan bodzásújlak református lelkészt a király kassai cs. és kir. tábori lelkésszé nevezte. Új állását május hó 1-én foglalja el. Hubay Bertalan, a hasonló nevű volt kispataki tanítónak a fia, a sárospataki theológiának volt jeles növendéke s így a kitüntető kinevezés érdemes férfiút ért.

— **Jankovich Béla a királynál.** (árp. 17.) Jankovich Béla kultuszminiszter, aki 16-án szerdán Bécsbe érkezett, még aznap sokáig tanácskozott Scapinelli bécsi pápai nunciussal, ma délben fél egy órakor pedig külön kihallgatáson jelent meg a királynál. Az audencián a kalocsai érseki székek, továbbá az ennek betöltésével megüresedő püspöki székek és a hajdudorogi püspökségnek ügyéről volt szó és ezek miatt tanácskozott a kultuszminiszter a pápai nunciussal is. A hajdudorogi püspökség ügyében, mint értesülünk, a magyar kormány teljesen intranszigenens álláspontot foglalt el a románok mozgalmával szemben. És a debreceni egyetem ügye? Erről is szeretnénk volna valamit hallani. Kerületi gyűlésig el kell dőlni ennek.

— **Orgonahangverseny.** A május hó 1-én áldozó csütörtökön d. u. a szatmári református templomban tartandó orgonahangverseny előkészületi nagyban folynak. Az előkészítő bizottság egy országos nevű budapesti orgonaművészt kért föl — többek közt — a szereplésre.

Az „ügyrend”. Élénken emlékeztünkben áll még az a szigorú, de megérdemelt bírálat, melyben főként egyházkerületünk összesége ama bizonyos „ügyrend” tervezetét részeltette, mely az országos lelkészi nyugdíj és lelkész-özvegy árvai gyámintézet ügyét célozta volt megrendszabályozni. Különböző retorták és torturák közreműködése után az egyetemes konvent 62—1912. szám alatt kelt határozata értelmében elkészült az új bizottsági (gondoljuk, hogy végrehajtó bizottsági) javaslat, mely a konvent hivatalos kiadványaként immár — bár elég későn — napvilágot is látott. Elismerjük — csak a futólagos belépillantás után is, — hogy ez a munkálat hasonlíthatatlanul rendszeresebb, átgondoltabb selfogadhatóbb, mint amilyen volt koraszülött s idejében kimúlt testvérbátyja volt. Azonban — bár az idő rövidsége miatt

immár lehetlenség tüzetesebben foglalkoznunk az új tervezettel, a futólagos bepillantás után is kötelességünknek ismerjük, hogy néhány észrevételt tegyünk. Elsőben is csak sajnáljuk, hogy az intézet teljesen tisz. — habár részben összetett — szóból álló címet akar viselni tovább is. A cím a valóságnak különben sem fele meg. Ha — különben igen helyesen — nem csak lelkészek lehetnek tagok, de korlátozás mellett énekevezérek és középiskolai énektanárok, sőt egyházi hatóságoknál alkalmazott lelkészi jellegű egyének is: megcáfolhatatlanul országos református egyházi nyugdíj és özvegyárvai gyámintézet lett volna az egyedül megfelelő elnevezés. Sőt még ezen is lehetne rövidíteni. Megnyugtató tudomásul vesszük ugyan, hogy a II. fejezet 3. §-ában az 1-től 10. pont alatt felsorolt közreműködő hatóságok között most sincs külön hatóságul besorozva a konventi előadói állás, (egyébként jelenlegi viselőjének teljes tisztelet adassék) ennek ellenére mégis csak jobban esett az új szöveg szerkesztőjének a 35., 36., 77. §§-ban néven nevezett szavakat adni az előadónak, sőt kijelenteni, hogy az előadó az esperestől felvilágosítást *kívánhat* (sic!), a járulékot *megállapítja* stb. Az első tervezetnek ide vonatkozó s ilyen értelmű kifejezései ellen komoly ellenállás nyilatkozott meg valamennyi egyházmegye, sőt egyházkerületünk közgyűlése részéről is. Ki volt jelentve, hogy az nem tartozik az ügyrend szövegéhez, hogy minő munkát kívül hajtat végre a végrehajtó bizottság. Minden tény a végrehajtó bizottság ténye. Azt kell hinnünk, hogy az idézett §-ok kifejezése lapsus calami, mert hiszen okvetetlenkedésre gondolkunk sem szabad. Ezen a lapsuson pedig még mindig lehet s kell is segíteni.

Nagyon kár volt az alapos felszólalások ellenére is ugyanazon törzskönyvben akarni számontartani a személyi és a járulékokra vonatkozó adatokat. Így szép kilátásunk van reá, hogy a nagy törzskönyvvel, ha a pénzkezelő személyében változás történik, külön szerkezetű szállító kocsin kell átvitetni új helyére; görnyedezhet a nagy tabella előtt a gyengébb szemű ember (már akár kezelő, akár vizsgáló), szinte csudálkozunk, hogy az egészséges distinkció nem érvényesült a törzskönyv kettéválasztásában. Az elhangzott komoly tartalmú és igazságos felszólalások ellenére is fizettetni akarja az újabb tervezet is a tagsági díjakat a lelkészi állás üresedése idején is. Tehát terhet róv ki ott is, ahol személyi jogot már senki se élvez a nyugdíjintézetel szemben. Hogy ez a teher igazságtalan: maga az új tervezet is elismeri a 72. §. 6. pontjában, amidőn lehetőséget jelöl meg arra nézve, hogy ez a követelés az *egyházközség terhéről törlendő*. Mutasson nekünk a végrehajtó bizottság olyan közintézményű nyugdíjintézetet, ahol a tagsági díjat az állás üresedés ideje alatt is szedik. Hiszen ez tisztán személyi jellegű tartozás, a jelen esetben pedig egy nem létező s esetleg éppen meghalt személy tartozása. Hogy ezen a módon harácsoljunk talán az özvegy vagy árva illetményéből valamit azért, hogy az intézmény jogtalan bevételhez jusson: azt igazságtalanságnak tartjuk. Teljesen szükségtelen megterhelése a pénzkezelőnek a tervezet részéről a 86. §-ban kontemplált kíváncsi, hogy t. i. a napló havonként kétszer is, 5-én és 20-án lezárattassék. Szépséges munka vár a szegény pénzkezelőre, aki a legtöbb helyen egyéb pénztárnoki szolgálatára ráadásul igen

sokszor díjazás nélkül szolgál. Tessék elképzelni már most a valódi helyzetet. Október elején megindul a befizetés, sokszor csonkán. Tessék a pénzkezelőnek október 5., 20. és november 5-én zárni, a befolyt összegeket „*címek szerint* pontosan részletezni”. Ez csaknem lehetetlenség, vagy legalább is olyan munka, melyet az egyházmegyének nincs miből megfelelően megfizetni. Merő képtelenség, sőt a 83. §-sal teljes ellenmondásba keveredik a 93. §. második bekezdése, mely így szól: „az évi tagsági díjak a második félévi állami lelkészi fizetéskiegészítésekből levonandók”. A 83. §. azt mondja, hogy a november 1. után fizetett járulék után 4%-os késedelmi kamat jár. No most, mi szegény kongruás papok, ez a jellegünk minket azzal sújt, hogy mi már július elején befizessük a tagsági díjat, a jobb javadalmazású és így nem kongruás papok pedig fizethetik egész november 1-ig. Ez az abszurdum még az első tervezetben se tűndökölt. Van-e lelke, szíve a végrehajtó bizottságnak, hogy a mostohább javadalmazású lelkész fejéhez ilyen terhet vág? Valóban keserűség fogja el az ember szívét ekkora tévedés olvasására!! De nem időzünk tovább a tervezetnél. Reméljük, hogy az egyetemes konvent ülésén találkozni fog gondos férfiú, ki még az itt nem érintett, de szorgosabb tanulmányozás után még található elfogadhatatlan rendelkezések ellen sikerrel felemeli szavát. Nincs ebben semmi átallani való a szövegező részéről. Méltóztatnék innen, a mi állásunkról, s nézőpontunkról mérlegelni a kérdést s nem érinteni bennünket ott, ahol pedig nekünk bizony nagyon *fáj*... Szerettük volna, ha a több helyen jelentkező magyartalanságot a tervezet kikerülte volna, pl. *ez esetben*, e helyett, hogy *ebben az esetben, olyképen*, ehelyett, hogy *olyan módon* (73. §.); *ezen felszólító levelekhez*, e helyett: *ezekhez a felszólító levelekhez*. Nincs szükség az ilyen szuperlatívusokra se, mint pl.: *szigorúan* (78. §.), *pontosan* (88. §.), mert hiszen, ha valami szabályzatot elfogadunk, annak minden pontját meg kell tartanunk s a pontok között nem lehetnek szigorú és *nem szigorú*, *pontos* és *nem pontos* kategóriákat állítani fel. Nem szabatos az ilyen kitétel: (64. §.) „a tagok javadalmának 4000 koronát meghaladó része után nem követelhetők”, e helyett, hogy: „az intézet 4000 koronát meghaladó javadalomrész után járulékot *nem követel*”. A 65. §. nem eléggé világos. Félremagyarázhatatlan szövegezéssel újra irandó. Így bizonytalanságban hagy bennünket célzálával s észrevétell sem tudunk tenni reá. Mindezeknek ellenére az első tervezet után az új alkotás nagy haladást mutat a jobbulás felé; látszik, hogy készítője, ha nem is mindenkor, de igen sok esetben megfigyelte a jogosan emelt kifogásokat. Ha még észrevételeinket megszívlelik s még más tekintetekben is beható át-olvasásban részeltetik a konventen a tervezetet: általán véve kielégítő ügyrendhez jutunk. Reméljük is, hogy ezzel az alkalommal a nagyérdemű konvent tagjai nem fogják hozzászólás nélkül szentírásnak minősíteni a tervet, hanem tesznek hozzá, ahol szükséges s elveszik belőle azt, ami elvenni való.

Kongruás pap.

— **Gyász eset.** A késmárki ág. hitv. evang. kerületi lyceum pártfogása és tanári-kara mélyen megsomorodott szívvel jelenti, hogy *Koller* Károly nyug. lyceumi tanár f. évi április hó 5-én, életének 89-ik.

nyugalomba vonulásának 17-ik évében elhunyt. A megboldogult földi maradványait f. hó 7-én d. u. 3 órakor helyezték örök nyugalomra a késmárki temetőben. 44 évi buzgó, odaadó, lelkes tanári munkásságával maradandó emléket állított magának az intézet történetében, szerető tanítványainak szívében. Áldott emléket szeretettel, kegyelettel őrizzük!

— **A kápláni fizetéskiegészítés és a káplántartási díj.** Bizony sok ezek miatt a panasz s még csak azt sem állíthatjuk, hogy a panasznak alapja ne volna. Ebben az évben már a második évnegyed első havának derekán is túl vagyunk, de a fent írott című járandóságok még az első évnegyedre sincsenek folyósítva. Igaz ugyan, hogy a konventi iroda az esperesekhez szétküldte már a nyugtákat, ami több lelkészt meglepett, mert menten sietett a nyugtát kellőképen kitöltve kifizetés végett az egyházkerületi pénztárhoz beküldeni, holott a konvent kongruabizottsága még csak ezután tárgyalja a kimutatásokat s csak ezután állapítja meg a járandóságot. A mi felfogásunk rég kialakult ebben a kérdésben s azt nyíltan többször ki is fejeztük és ez abban áll, hogy ideje ezeket az illetményeket előre kifizetni, mert hiszen egy segédlelkész sincs abban a helyzetben, hogy fizetés nélkül szolgáljon hónapokon keresztül, sőt a káplántartó lelkész helyzete se annyira rózsás, hogy a kápláni fizetést előlegezhesse; közelebről pedig a korpótlékot, melyet sokan előre elköltöttek, nem erre a célra adták. Jól ismerjük az aggodalmakat, mely az előleges folyósítást perhorreszkálja; de mi azt hisszük, hogy inkább maradjon oda néhány korona esetleges túlélvizmény, mintsem a mai elviselhetetlen helyzet tovább is fentartassék; bár azt hisszük, hogy meg volna található annak a módja, hogy ilyen eset ne forduljon elő. Ezzel az okkal nem tehetünk egyebet, mint türelmes várakozást ajánlani az érdekelteknek, bár nem ártana megismételni kivétel nélkül minden egyházmegye közgyűlésének annak a sürgetését, hogy a kápláni díjak végre-valahára előlegesen legyenek folyósítva.

— **Jegyzőválasztás.** A felsőszabolcsi református egyházmegye megüresedett aljegyzői állásra Kun Szabó Gyula berkeszi ref. lelkészt választották meg.

— **Helyreigazítás.** A Debr. Prot. Lap 15-iki számában „Felekezeti villongás egy kaszinóban” címmel megjelent cikknek azon részéhez, melyben az állított, hogy a „kivilágítás mellett református tanárok és tanítók is szavaztak” azt jegyzem meg s az igazság érdekében a nyilvánosság előtt is konstatálni kívánom, hogy *a kivilágítás mellett református egyházi tanítók közül egyetlen egy sem szavazott. Tanító.*

— **Eladó orgona.** A máramarosszigeti református egyház új orgonáját a pünkössti ünnepekre felállítja s így a régil, amelynek orgonatesté szép, izléses s szerkezete szerényebb zenei igényeknek megfelel, eladóvá teszi. Sürgős ajánlatokat elfogad a lelkészi hivatal.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.

Munkatársak: Soltész Elemér, dr. Veress István.

Pályázat.

a bihari egyházmegyében fekvő bihari lelkészi állásra, amelynek javadalma a következő: 1. Kézpénz 84 kor. 2. Huszonhat köből búza áraban 369 kor. 20 fillér. 3. Hat szekér széna helyett 96 kor. 4. Nyolc öl tűzifa, beszállítva, helyben 288 kor. 5. Egy darab hizott sertésért 100 kor. 6. Négy öl fűteni való szalmaért 80 kor. 7. Egy mázsa só helyett 14 kor. 8. Két köblös tavaszföld vetése és szántása helyett 32 kor. 9. Tizenkettő öreg cseber bor, a lelkész hordójába szűrve, amelyet, ha az egyház a tulajdonát képező szőlő terméséből ki nem szolgáltatná, helyette 200 koronát fizet. 10. Nyolevan hold és 227 □-öl föld, holdja 1100 □-ölével számítva, ebben foglaltatik 8 hold és 227 □-öl kaszáló; a többi szántóföld. A régi időben is meglévő földtől az adót az egyház, a tagosítás alkalmával nyert többlet földtől pedig a lelkész fizeti. 11. Stóla és anyakönyvi jövedelem. Az egyház adócsökkentési segélyt élvezvén, a természetbeni járandóságok, a presbyterium 107—1903. alatt tervezete alapján, az egyházmegye 189—1911. sz. engedélyével az 1911—1915. évre megváltottak. A javadalmi föld, a felettes egyházközség hozzájárulásával haszonbérbe adatván, abban az esetben, ha a megválasztott lelkész a bérletet tovább fenntartani nem kívánja, a szerződés értelmében 1916 december 31-ik napját megelőzőleg és a gazdasági évre bármikor felmondhatja. Részint a tagbirtokon, részint a lelkészi lakás udvarán eszközölt beruházás vissza-

térítménye címén az egyházmegyei szabályrendelet szerint az utód 328 korona 50 fillért megfizetni köteles. Az állás ez évi szeptember hó első napján elfoglalandó. Pályázók az egyh. II. t.-c. 16. §-ában körülírt módon felszerelt kérvényeket az 1913. évi május hó 11. napjáig Sulyok István esperes címén Nagyvárad (posta: helyben) küldik.

Debrecen, 1913. évi április hó 7.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

Pályázat.

A váncsodi református egyház pályázatot hirdet az I—II. osztályú vegyes iskolai tanítói állásra a folyó évi május hó 4-ig. Javadalom: természetbeni tisztességes, két padolt szoba, konyha, kamara, pince, sertés- és marhaólból álló lakás, kert helyett 300 □-öl földterület, 1000 korona kézpénz, (140 koronát az egyház, 860-at az állam ad évnegyedes, illetve havi részletekben.) 50 korona egyházi jegyzőségért. Kötelesség: a növendékek kerületi tanterv szerinti tanítása és betegség esetén kántor, esetleg lelkész helyettesítése. Az állás választás után azonnal elfoglalandó.

Váncsod, Bihar megye, posta, telefon helyben, 1913 április 18.

Egyháztanács.

M

AGYARORSZÁG LEGNAGYOBB ÉS LEGRÉGIBB FÉRFI-, FIU- ÉS LEÁNYKA RUHÁK TELEPE. ~~~~ KÉSZEN ÉS MÉRTÉK UTÁN.

Nagytiszteletű Uram!

Van szerencsém tisztelettel értesíteni, hogy raktáram az ez idényre szükséges férfi-, fiu- és gyermekruhákkal a legdusabban el van látva.

Czégem 1845-ben alakult és bátran mondhatom, hogy lelkiismeretes szolid kiszolgálás folytán legjobb hírnévnek örvend. Raktáramon lévő ruházatokhoz az anyagot a bel- és külföld legelőkelőbb piacain szerezem be, azoknak minősége tehát kifogástalanul jó. — Az impozáns választék, valamint ama körülmény, hogy a ruhák saját műhelyemben személyes felügyeletem alatt a legképzettebb és legügyesebb szabászok által készítettnek, azon kellemes helyzetbe juttat, hogy a t. vevőközönség legkényesebb igényeit is kielégíthessem.

Mindezek, valamint a minden egyes darabon számokkal feltüntetett árak olcsósága, továbbá, hogy engedmény ki van zárva, igazolják, hogy a

NEUMANN M. cég

a LEGJOBB, LEGOLCSÓBB ÉS LEGBIZTOSABB bevásárlási forrás és a n. é. vevőközönség már eddig is tanusított bizalmát megérdemli.

Kiváló tisztelettel

NEUMANN M.
cs. és kir. udvari és kamarai szállító.